

FÜSTÖLGŐ

Történelmi lövész eMagazin

6. évf. 28. szám

2012. február

Történelem
A Garibaldi Guard

Vadászat
Elöltöltő-fegyveres
célballisztika

BPCR
A papírtapaszos Sharps

Hagyományörzés
A honvéd felszerelése 2.
Austerlitz testközelből

Lövész technikák
A nyitottkeretes revolverekről

FÜSTÖLGŐ

eMagazin

Szerkeszti:

Brothers Online Kft.
(Kapszli pont)

Üzlet:

1036 Budapest,
Bokor u. 15-19 (passage)
Nyitva: K-P 10-18h
Tel: 242-3488

Lapigazgató:

Németh Balázs

Főszerkesztő:

Szabó Gábor

Fotók:

Németh Balázs
Szabó Gábor
Josey-Wales
Martin Skála Hajný
Michaela Wecker

A magazin terjesztése e-mailben történik a Kapszli.hu portál azon felhasználói között, akik a regisztráció során feliratkoztak a hírlevél rendszerre. A Füstöl-gő magazin munkatársai térítés-mentesen, társadalmi munkában vesznek részt a kiadvány szerkesztésében. Az ingyenes magazint lövészbarátok készítik lövészbarátoknak, azal a céllal, hogy az elöltöltő-fegyveres és western lövéstet egyre nép- szerűbb legyen hazánkban. Ha részt kíván venni a magazin szerkesztésében, szívesen fogad- juk cikkeit, írása- it, észrevételeit.

www.kapszli.hu

NMHH iktatási száma:
IO/21743-2/2011

ELŐSZÓ

A 2012-es év első Füstöl-gő eMagazinját tartja kezében az olvasó. Már elmúltak az ünnepek, de még nem kezdődött el a versenyszezon - mégis van miről tudósítanunk.

Sokan most is folytatják a tesztek és a kísérleteket. Ennek jegyében született három cikkünk is. Az első Josey-Wales lövészársunk tollából egy érdekes témát, a papírtapaszos Sharps rejtjelmeit ismerhetik meg a BPCR-lövészet iránt érdeklődők. Reméljük, hogy a kedvező jogszabályi változások nem váratnak már sokáig magukra, és az ilyen tesztek hazánkban is megvalósulhatnak.

Februári számunk fókuszában a nyitottkeretes revolverek állnak. Németh Balázs cikkének jóvoltából megismerkedhetünk a legfontosabb tudnivalókkal a Colt-család ezen tagjairól. Biztosan azok is sok hasznos információt találnak benne, akik nem most készülnek első revolverüket megvásárolni. Az előző számban megkezdett balisztikai zselatinos tesztek is folytatódnak - ugyancsak Németh Balázs jóvoltából. A testben a gömb- és a plains lövedék méri össze erejét a modern vadászlöszerekkel.

A hadtörténet és a hagyományörzés iránt érdeklődők számára is három cikkel kedveskedünk. Nyitó írásunk Haranghy Miklós cikke a Garibaldi Gárdáról - számos érdekességgel az amerikai polgárháború kora iránt érdeklődők számára. A cikket különösen aktuálissá teszi, hogy 8 elöltöltős lövész megalakította az egykori alakulatot megjelenítő N-SSA csapatot.

Kopka Ferenc cikke is a hadtörténeti írások számát gyarapítja: az austerlitz-i csatát dolgozza fel a szerző. Ezt a kiváló művet is ajánljuk az olvasók figyelmébe - remélhetőleg minél több hasonló cikkel találkozunk a jövőben. Végül folytatódik az 1848-as honvédsereg ruházatát és felszerelését bemutató sorozatunk is.

A kultúra-rovatban egy amerikai novellával találkozhatunk. A történet az 1820-as évekbe visz minket vissza: az rég letűnt határvidékre, a prémvadászok, kereskedők és indiánok közé. Ezzel az írással egy cikksorozatot kívánunk indítani, amelyben korabeli naplókval, visszaemlékezésekkel kívánjuk felidézni ezt a korszakot.

Kellemes olvasást!

Szabó Gábor

TARTALOM

FEGYVERTESZT:

BPCR - Pedersoli Sharps 45-90	11
Lövészet nyitottkeretes revolverekkel	27

LÖVÉSZÉLET:

Testt: az elöltöltő-fegyverek lövedékhatása	33
---	----

HAGYOMÁNYÖRZÉS:

A New York-i 39. önkéntes gyalogezred - a "Garibaldi Gárda"	3
Austerlitz - 1805.december 2.	15
Honvédsereg egyenruházat - 2.rész	39

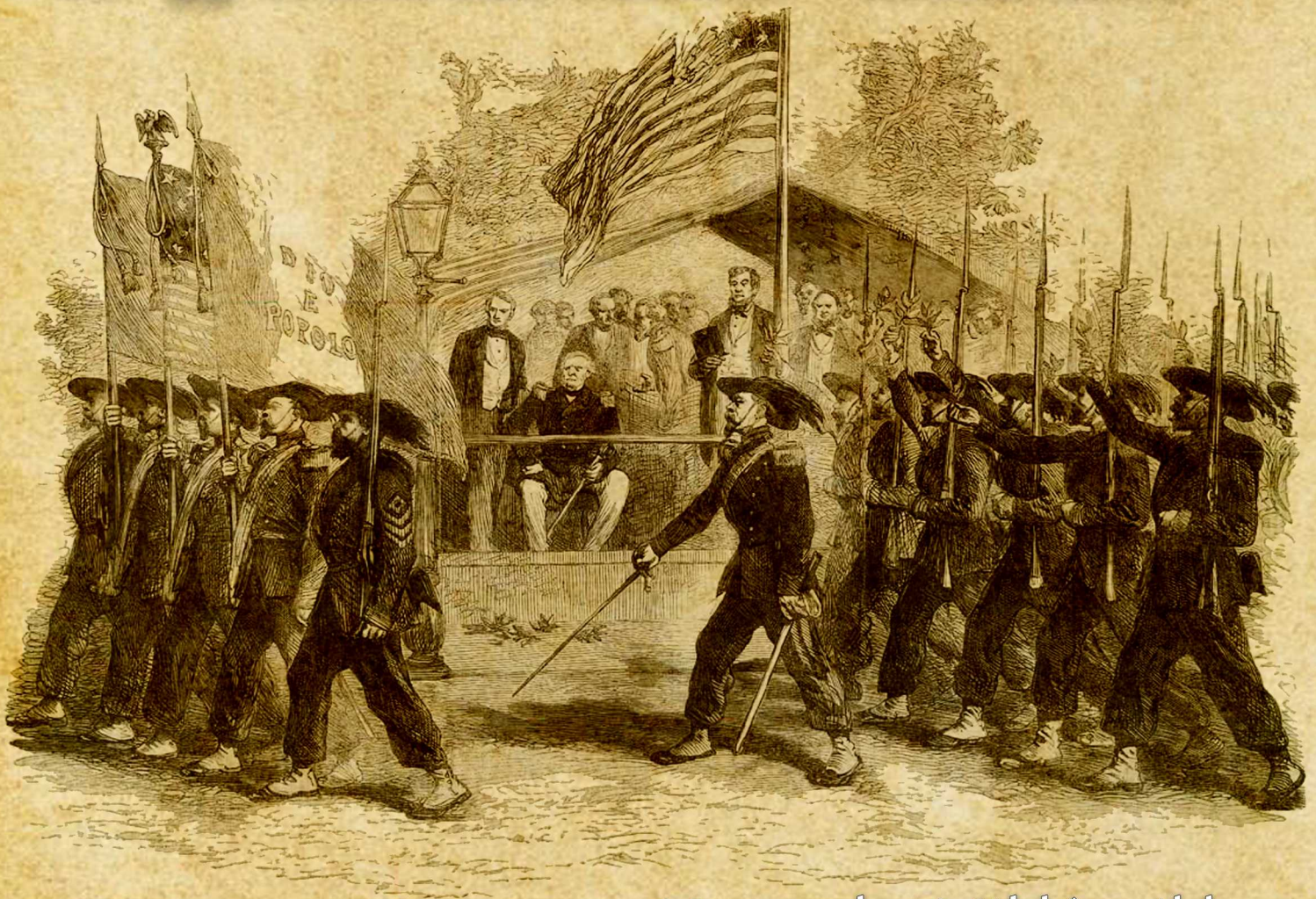
KULTÚRA:

Novella: Hugh Glass - A határvidék legendás prémvadásza	43
---	----

A New York-i 39. önkéntes gyalogezred

a „Garibaldi Gárda”

Haranghy Miklós cikke

Az 1861 májusában megszervezett 39. New York-i önkéntes gyalogezred az állam első hároméves szolgálatot vállaló alakulata volt, első azon 14 ezred közül, amelynek felállítására, illetve New York város nevében való kiválasztására az Unió Védelmi Bizottságát az Elnök és kabinetje hatalmazta fel. E testület az 1861. május 27-én kelt 234 számú különleges parancsában elrendelte, hogy az alakulatot az Unió hadseregének lajstromába jegyezzék be.

A kezdet

Az amerikai polgárháború kitörésekor New York-i bevándorlók vezetői eldöntötték, hogy egy alakulatot állítanak föl önkéntesekből.

Alexander Ripetti, olasz bevándorló, Garibaldi veterán katonája, a New York-i olasz kolóniából verbuvált egy századot. Barátjával, Charles Nortonnal, képesek voltak annyi férfit mozgósítani, hogy hamarosan egy olasz légióban kezdtek gondolkodni. Velük párhuzamosan Utassy Frigyes György, a magyar szabadságharc veteránja is egy ezred szervezésébe kezdett, főleg a magyar és német ajkú bevándorlók körében. 1861. április végén Utassy javaslatot tett az olaszoknak, hogy a két katonai szervezetet egyesítsék. Ebben meg is

állapodtak. Az így létrejött szervezetet a Hadügyminisztérium különleges hatósága, a New York városa mellett működő Unió Honvédelmi Bizottsága támogatta. Az alakulat parancsnokául, valószínűleg a politikai körökben való népszerűségének köszönhetően, ezredesi rendfokozattal, az Amerikában használt nevén D' Utassyt nevezte ki, helyettese alezredesként Ripetti, Amerikában használt nevén Ripetti lett. Utassy a Broadway-n nyitott egy toborzó irodát ahol a meglévő „csontváz” századok kiegészítését végezték, ellátmányukat a saját zsebéből fedezte. Május 3-tól az újságokban adtak fel fizetett hirdetéseket az újoncok toborzására. Ennek hatására május első hetében közel hatszáz ember jelentkezett,

GARIBALDI GUARD!

**PATRIOTI ITALIANI!
HONVEDEK!
AMIS DE LA LIBERTE!
DEUTSCHE FREIHEITS KÄMPFER!**

APPEAL!

The aid of every man is required for the service of his ADOPTED COUNTRY! A Regiment of Riflemen, Bersaglieri, Hunters, Chasseurs, or Scharfschützen, is now formed under the name of the GARIBALDI GUARD, and encamped near Washington. This Regiment will be increased by order of Government to 1100.

**Wanted at once,
250 ABLE-BODIED MEN!**

Italians, Hungarians, Germans, and French. Patriots of all Nations,
AROUSE! AROUSE! AROUSE!

The Families of our Soldiers shall be cared for.

PER ORDER: Col. F. G. D'UTASSY,
Lieut. Col. A. RIPETTI,
Maj. GEO. E. WARING, Jr.

Quartermaster, CHAS. B. NORTON.
Headquarters, Irving Building, 594 & 596 Broadway.

BAKER & LODWIN, PRINTERS, FIFTH AVENUE SQUARE, OPPOSITE CITY HALL, NEW YORK.

Toborzóplakát. A célközönség: bersaglieri, honvédek, chasseurs, scharfschützen

akikből 6 százfős századot állítottak fel. A századok elvileg nemzetiségi alapon szerveződtek, de ez csak papíron volt így, mivel egyes más nemzetiséghez tartozó csoportok is bekerültek a századokba a megfelelő létszám elérésének érdekében.

Az Unió Honvédelmi Bizottsága vállalta az ezred felállításának költségeit. Kiutalt 4486 dollár 50 centet a fegyverek, lőszer, sátrak és kocsik beszerzésére, az élelmiszer fejadagokra és orvosi műszerekre, gyógyszerekre 7527 dollár 63 centet, ruházatra 40 126 dollár 61 centet. Összesen 52 140 dollár 74 centet.

A gyalogezredet az amerikai szakirodalomban csak „Garibaldi Gárda” néven emlegetik, gyakran magyar ezredként kerül említésre.

Ez valószínűleg annak köszönhető, hogy a fő szervezést Utassy végezte. Az ezred lajstromból kiderül, hogy valóban magyarnak nevezhető mindössze tíz fő volt. Egyébként az egység igazi nemzetközi volt, soraiban sokféle etnikai csoport volt található, úgymint franciák, kanadai franciák, spanyolok, portugálok, svájciak, németek, olaszok és magyarok. Az európai tradíciók egyvelegét mutatta, az egyenruha az olasz Bersaglieri-k uniformisának mintájára készült. Az Unió Védelmi Bizottsága határozata értelmében a következőkből állt: sötétkék nadrág és zubbony, fekete bőr láb- szárvédős bakancs, fekete filc, kerek tetejű, amerikai sasos medál, trikolor kokárdás, rajta a GG betűkkel, fekete tollforgóval díszített széles szalagos Garibaldi kalap. A tisztek egyenruhája magyaros jellegű volt. Csatában vörös ing és forage cap volt a viseletük általában, akárcsak Garibaldi katonáinak. A tisztek 1858 M. Remington New Model Army .44 cal revolverrel és szablyával voltak felszerelve. A legénység az 1841 M. Mississippi .54 cal puskával és kard bajonettel voltak ellátva. A szokásos zenekar helyett egy 40 kürtösből álló zenész csapat alkotta az ezredzenekart, mint az olasz bersaglieri ezredekben. Több „*Vivandières*” (vízhordónő) vagy „*Cantinières*” (kantinosnő), azaz markotányosnő volt soraikban. Ők a katonák feleségei voltak, egyikükről feljegyezték, hogy csak azért ment férjhez egy általa addig sohasem látott katonához, hogy közéjük tartozhasson. Többen még fegyvert is ragadtak, de legtöbbjüket a Gárda első bevetése alkalmával hazaküldték.

Az ezred avatására 1861. május 23-án került sor New Yorkban a Lafayette Téren. Ekkor a Gárda 950 tisztet és katonát számlált, 3 un. magyar, 3 német, 1 svájci, 1 olasz, 1 francia- kanadai francia, és 1 spanyol - portugál századra tagozódva.

A századok parancsnokai a következők voltak:

A szd. Cesare Osnaghi

B szd. Joseph Schmidt

C szd. Carl Schwarz

D szd. Jose Torrens

E szd. John Siegel

F szd. Charles Wiegand

G szd. Takács Ferenc

H szd. A. Otto Bernstein

I szd. Ahnem von Unwerth

K szd. Louis Tassillier

Ezekon kívül még volt egy úgynevezett pioneer (utász) század is, mely csak a nevében volt század, mivel csak 14 főből állt. Ideiglenesen J. Dwyer őrmester volt a parancsnoka, 1861. július 21-től Frederick E. Prime főhadnagy vette át a parancsnoklást.

Az ezred főtiszti állománya és az ezredtörzs a következőkből állt:

Utassy Frigyes György parancsnok,

Alexander Ripetti parancsnok helyettes,

Rudolph Ribbeck ezred sebész,

Theodore Kruger ezred lelkész,

Őrnagyok:

George E. Waring Jr.,

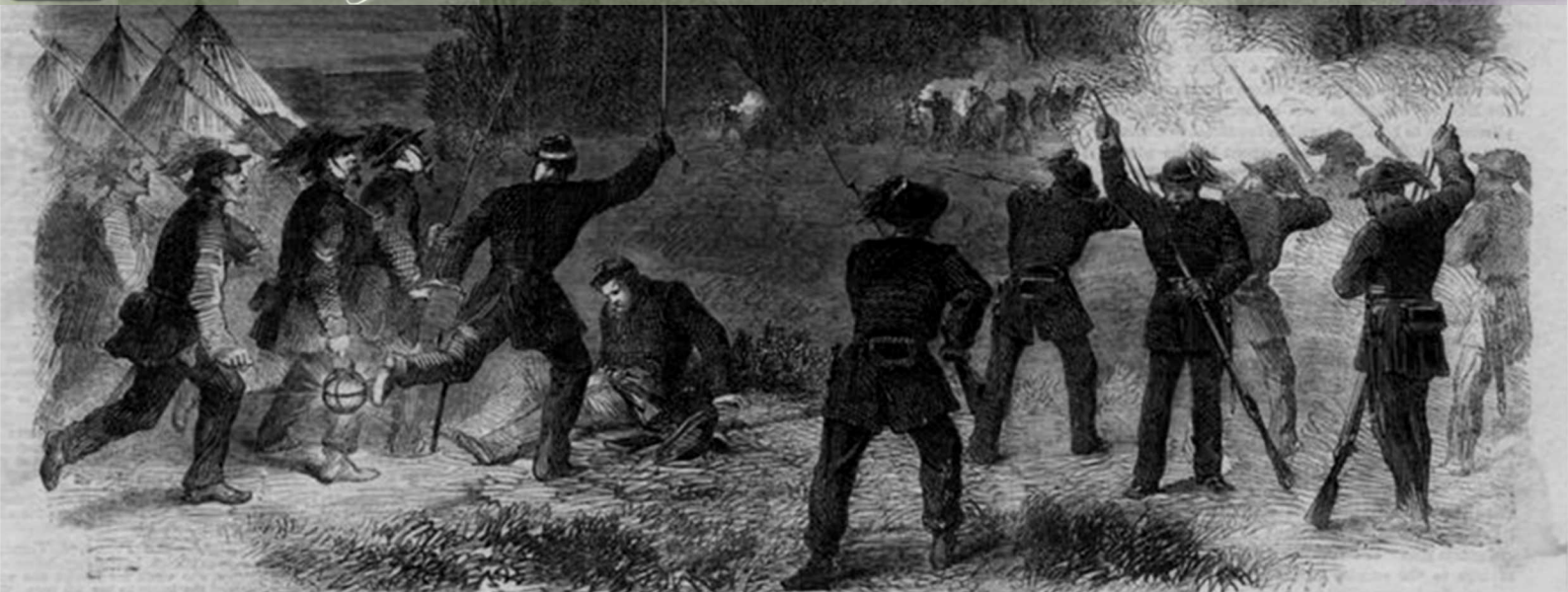
Cornelius Grinner adjutáns,

Adolf Majer sebész.

Charles B. Norton, hadtáp.

Balról jobbra: a 39th New York hadnagya, kantinosnője és közlegénye

A Garibaldi Gárda megrohanja a déliek előőrseit
(a Harper's Weekly metszete)

A tisztek javarészt az európai harcterek veteránjai voltak, jelentős harci tapasztalattal.

Az alakulat avatásának alkalmából a csodáló tömeg jelenlétében zászló átadásokra került sor.

Az első lobogót, mely egy selyemből készített szabvány amerikai zászló volt, Mrs. A.H. Stephens adta át, melyet ő is készített. Jelenleg is megtalálható a nemzeti hadi relikviák között, igen töredezett, de konzervált állapotban. A következő selyem zászló a magyar trikolor volt, az egyik oldalán egy koszorúval és a „Vincere aut Moire” felirattal, a másik oldalán angolul a „Conquer or Die” (Győzni vagy meghalni) felirat volt olvasható. Az ezred neve mindkét oldalon megtalálható volt. Négy selyemszalag volt még a tartozéka: fehér „Sylvia Grinnell” hímzéssel, vörös „a Garibaldi Gárdának készült” felirattal, kék „New York, 1861. május 23” felirattal és egy fehér-kék a „Testvér azelőtt, testvér újból” hímzéssel. A zászló rúdja egy ezüst szekercét erősítettek. A lobogó adományozója Miss Sylvia Grinnell volt. Harmadiknak az olasz trikolor következett, mely hű másolata volt a Garibaldi által 1848-49-ben használtak. Felirata a „Dio e Popoli” (Isten és emberek). Adományozója Avezza tábornok leánya volt. A lobogókat a beszédek után Utassy ezredes megköszönte és az alakulatok zászlótartóinak őrzetére bízta.

1861. május 27-én az alakulatot Washington védelmére rendelték. A Gárda a Germánia, a Teutonia és a Maennechor társaságok kíséretében, nézők ezreinek üdvrivalgásával és a Marseillaise, a Star Spangled Banner és más nemzeti csatadalkok lelkesítő éneklése közepette elindult szolgálati

helyére. Erre emlékezve a New York Daily Tribune egy verset közölt Frank H. Norton tollából, mely a Garibaldi War Song címet kapta és a szerző Utassynak és a Garibaldi Gárda állományának ajánlotta.

„Washingtonba érkezésükkor az Elnök is megsemmisítette és igen megdicsérte. Utána átkelt a Potomac folyón Alexandriába, és nem messze letáborozott a Camp Grinnell-ben”.

A parancsnok, Utassy ezredes volt az alakulat legellentmondásosabb alakja. Fő célja az volt, hogy az etnikailag igen tarka egységet minél előbb amerikanizálja, emiatt több tisztjével és a legénység egy részével is összetűzésbe került. Az első két hónapban nagy elégedetlenség uralkodott el az állomány köreiben számos dolog miatt: a katonák nem kapták meg az ígért zsoldot és puskákat, továbbá családjaik sem kaptak segítséget a segélyszervezetektől és egyénektől, a tisztek (mivel az alakulatot közvetlenül a kormány ismerte el), pedig nem kapták meg ellátmányukat az állami szervektől. Mindezek nem kis szerepet játszottak abban, hogy Utassyt már 1861. őszén csalással valamint az ezred dokumentumainak meghamisításával vádolták meg. Ekkor még sikerült tisztáznia magát. Szigorú, fegyelmező vezetési stílusa sok beosztott tisztjét ellene fordította, köztük magyarokat is. Vitéz keveredett vele Takáts Ferenc százados, aki 1861. június 8-án petícióban követelte Utassy lemondását, ezt több tiszt társa is aláírta. Két nap múlva a konfliktus odáig fajult, hogy

A Garibaldi Gárda tábora egykorú metszeten - megfigyelhető a háború eleji viselet

Takáts százados zendülést hajtott végre. Kerekpérc megtagadta az alaki foglalkozás levezénylését, helyette a „G” század 50 katonájával átkelt a washingtoni Long Bridge-en és letáborozott. Itt azután éjjélkor körülvette őket a hadsereg három gyalogos és egy lovas százada, akiknek megadták magukat. A megadás után a kincstár épületébe zárták a zendülőket. Takátsot hadbíróság elé állították és 1861 novemberében elbocsátották az Unió hadseregéből. Ezúttal is sikerült Utassynak tisztáznia magát, de az ezredben továbbra is szóbeszéd volt, hogy korrupcióra hajlamos, valamint a kormányzati pénzeket saját céljaira használja. Végül ez odavezetett, hogy 1863 márciusában letartóztatták, és vádat emeltek ellene 25 vádpontban. A hadbíróság egyéves börtönbüntetésre ítélte, miután bűnösnek találták. A kezdeti gondok után az egység kész volt a hűség szolgálataira.

Kezdetben az alakulatot a 8. és 22. NYSV. továbbá a 22-es Pennsylvániai ezredekkel a Blenker ezredes vezénylete alá tartozó 1. dandárba osztották be, mely a Miles ezredes parancsnoksága alá tartozó V. hadosztályba tartozott. 1862. március 4-én Sumner vezérőrnagy hadtestének Blenker hadosztályához tartozó Stahel dandárba lettek beosztva.

1862 április: Blenker hadosztályát beosztják Fremont tábornok Hegyi Osztályába,

1862 június: a Gárdát beosztják a Banks tábornok vezette 2.hadtest 3. hadosztálya 1. dandárjába,

1863 január: Heintzelman tábornok 3.hadtestjének Casey hadosztályának a Hays által vezetett 3. dandárjában voltak,

1863 június: Hancock tábornok 2. hadtestének 3. Hays hadosztályának 3. dandárjában harcolnak,

1864 március: Hancock 2. hadtestének Barlow vezette 1. hadosztály 3. Owen dandárjába voltak beosztva.

Az alakulat harctéri tevékenységéből terjedelmi okok miatt két eseményt emelnék ki. Az első az 1862. szeptember 13-i Harper's Ferry-i ütközet, mely az ezred történetének a legsötétebb lapja. A Gárda ekkor Hildebrandt Húgó őrnagy vezetése alatt állt, mivel Utassy ekkor dandárparancsnoki feladatokat látott el. Miután az ellenség bekerítette az Unió alakulatait, a nap folyamán előcsatározásokat folytattak. Éjszaka a lovasság kitört Harper's Ferry-ből, Utassy kérvényezte, hogy dandárjával kivághassa magát, Miles ezredes ezt megtagadta, így a Gárda is fogságba esett a többi katonával egyetemben. Ekkor a létszám ötszázharminc főt tett ki, köztük hét sebesülttel. A zászlót egy őrmester testére tekerve sikeresen megmentették. A kapitulációt követően az ezred Annapolis-ba vonult, és onnét feltételeesen szabadlábban lévő hadifogolyként menetelt a Chicagó-i Douglas Camp hadifogolytáborba. Novemberben kiváltották őket és visszatérhettek Washingtonba 27-én. Ezután Canterville-be mentek a téli szálláskörletükbe.

Az 1862-es év sebesüléseiről Schwarz alezredes tudósított emlékezetből, (mivel az ezredkönyvek elvesztek Harper's Ferry-nél), következőképpen: 1862. január 1-én az ezred létszáma 744 fő volt.

col. George Frederick D'Utassy - azaz Utassy Frigyes György ezredes 1861-ben

Az évfolyamán 121 újonc lett besorozva. Csátában elhunyt 2 tiszt, 21 közkatoná, betegség és sebesülés folytán elhunyt 16 (ebből 1 öngyilkosság).

A második ütközet a Gettysburg-i melyben jeleskedett a Gárda. Ekkor a 2. hadosztály 3. hadtestének 3. dandárjában volt az ezred. Parancsnoka Hildebrandt őrnagy volt (A magyar szabadságharc veteránja, 1861-ben lépett a Gárdába törzsőrmentserként és egy év alatt őrnagyi rendfokozatba lépett elő) A alakulat ekkor csak négy századból állt, 332 fővel. 1863. július 2-án reggel 7.00-kor Being elrendelte, hogy támogassa az általános támadást. A Gárda felszámolta és üldözte az ellenséget, közben visszafoglalta az US. Massachusetts-i 5. tüzérezred 1. Watson üteget, a 21-es Mississippi ezredtől, amelyből négyet rögtön szembefordított az ellenséggel. Ezen kívül zsákmányoltak még két zászlót is. A parancsnok, Hildebrandt őrnagy is megsebesült. Az ezred veszteségei a következők voltak: 1 tiszt, és 14 ember esett el, 80 sebesült meg. E csata emlékére az ott létrehozott parkban 1888. július 1-én New York állam 1500 dolláros költséggel emlékművet emeltetett

az ezred hősiességének. Ez ott áll ahol a csatát megvívták. Nem messze tőle egy tábla jelzi azt a helyet ahol az ágyúkat visszafoglalták.

1863. május 31-én a megfogyatkozott ezredet át-szervezték és négy századba vonták össze, ezek az „A”, „B”, „C”, és „D” századok voltak. A Gettysburgi csatában is ez a négy század volt jelen. Ezzel egy időben új századok toborzásába fogtak. 1863. december 8-án az „E”, december 14-én az „F”, december 19-én a „G”, december 30-án a „H” és végül 1864 januárjában az „I” valamint a „K” század került felállításra a Gárdánál.

Az eredeti Garibaldi Gárda szolgálati ideje 1864. júniusában lejárt. Így Rasmussen kapitány vezetésével 150 katona visszatért New Yorkba június 10-én érkeztek meg, és a következő napon a 12. ezred, New York állam Nemzetőrsége, valamint a New York-i 29. önkéntesek kíséretében bevonult a Városháza dísztermébe, ahol a Városi Tanács bizottsága fogadta őket és Alderman Hardy szólott hozzájuk. Ezt követően hamarosan leszereltek.

Az ezred később lajstromozott állományát szétosztották a meglévő századok között és mint a Funk ezredes parancsnoksága alatt álló 39. New Yorki Veterán zászlóalj az első hadtest egyesített dandárjához beosztották. 1864. októberében egy új „D” század csatlakozott hozzájuk Malonban.

A zászlóalj a 2. hadtesttel szolgált Petersburg előtt június 16-án és 19-én, Deep Bottom-nál július 24-én és augusztus 14-én, Beam's Station-nél augusztus 25-én, Petersburg előtt 1864-1865 telén, és a végső hadműveletben 1865-ben. Végül 1865. június 1-én leszerelték az egységet, kivéve az új „D” századot, mert ők a Virginia-i Alexandriában szereltek le, 1865. június 7-én. Akiknek ezután sem járt le a vállalt ideje azokat a 185. gyalogezredbe helyezték át.

Az alakulat veszteséglistáját 1864 január 1-től 1865. július 1-ig a következőképp adták meg:

	Tiszt	Legénység
Az ezreddel együtt leszereltek	12	352
Háborúban elesett	1	21
Sebesülésbe belehalt	0	35
Betegségbe meghalt	0	82
Becsülettel elbocsáttatott	12	96
Becsület nélkül elbocsáttatott	3	1
Harcképtelenné vált	4	27
Háborúban eltűnt	0	34
Dezertált	0	77
Visszavonult	4	0
Áthelyezték a veterán csapathoz	0	49

Egy másik veszteséglista szerint csatában elvesztett 5 tisztet, 62 közlegényt, sebesülés miatt 3 tisztet és 49 közlegényt, betegség és egyéb dolgok miatt 1 tisztet és 158 közembert, ez összesen 9 tiszt és 269 közember. Közülük 1 tiszt és 99 közkatona a fogságban halt meg. ■

Felhasznált irodalom:

wikipedia.org/wiki/39th_New_York_Volunteer_Regiment

New York int he War of the Rebellion, 3 rd ed.

Frederick Phisterer Albany: J.B. Lyon Company, 1912.

Aikey, Michael. „The Flamboyant Garibaldi Guards.” America’s Civil War.

Bacarella, Michael. Lincoln’s Foreign Legion: The 39th New York Infantry, The Garibaldi Guard.

Shippensburg, PA: Whit Name Publishing Company, 1996.

Cassani, Emanuele. Italiani nella Guerra Civile americana, 1861-1865. Civita vecchia, Roma: Prospettiva, 2006.

Catalflamo, Catherine. The Thony Rose: The Amerikanization of an Urban, Imigrant, Working Class Regiment int he Civil War. A Social History of the 39th New York Volunteer Infantry. The University of Texas at Austin, 1989. Ph.D.Thesis

dmna.state.ny.us/historic/reghist/civil/rosters/Infantry/39th_Infantry_CW_Roster-pdf

Vida István Kornél : Világostól Appomatoxig.

Magyarok az amerikai polgárháborúban. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2011.

A Magyar Elöltöltő-Fegyveres Lövészek Szövetsége ÚJ LÖVÉSZETI ÁGAT

indít Magyarországon az N-SSA kereteivel.

Csatlakozz hozzánk, ha

- érdekel a hadtörténelem,
- érdekelnek a látványos lövészportok,
- érdekel az amerikai polgárháborúban résztvevő magyarok története,
- érdekel a katonai hagyományörzés,
- érdekel az elöltöltő-fegyveres lövészet.

Az N-SSA lövészet során korhű jelmezekben, 8 fős csapatokban versenyeznek a lövészek. A cél, hogy a megfelelő távolságban elhelyezett törhető célokat minél hamarabb, minél kevesebb hibával találja el a csapat. Mind elöltöltő puskákra, mind elöltöltő revolverekre, mind hátultöltő perkussziós karabélyokra, puskákra külön versenyszámokat tartalmaz a versenyrendszer. A játék alapja, hogy a modern biztonsági szabályok maximális megtartása mellett a lehető legnagyobb hűséggel modellezzük a 19. századi lőfegyveres harcászat lőtechnikára vonatkozó elemeit.

Ha érdekel a játék, csatlakozz:

hungarian.mla@gmail.com

PEDERSOLI

SHARPS 45-90

Teszt zsírzóhornyos és papírtapaszolt lövedékekkel

Úgy gondolom, akiket érdekelnek a feketelőporos fegyverek, azok mindenképp szeretik ezeket korabeli módon használni, de legalábbis kipróbálni.

Az elmúlt 7 évben a teszthez használt Pedersoli gyártmányú „Long Range“ típusú 45-90-es kaliberű Sharps puska normál zsírzóhornyos lövedékkel már sokszor bizonyította képességeit. Bár mint minden modern gyártású fegyvert, a gyártó forgalomba hozatal előtt természetesen ezt is levizsgáztatta modern lőporokkal működő lőszerre – kaphatóak is ilyenek kereskedelmi forgalomban – de egy ilyen fegyverhez mégis a feketelőporos töltény illik.

A kezdeti próbálkozások alatt nagyon hamar, szinte az első teszt alatt összeállt egy biztos töltet, hála a fegyver megvétele előtt átbogarászott szakirodalomnak, melyek közül – nem csak Sharpsokkal kapcsolatban – Mike Venturino amerikai szakíró könyveit emelném ki. A sok önjelölt „szakértő“ sokszor megkérdőjelezhető hozzáértésével ellentétben ő kora fiatalsága óta elsősorban a korabeli vadnyugat fegyvereivel foglalkozik, ifjú éveit parkőr Rangerként töltötte a Yellowstone parkban, azóta Montanában él, ahol szó szerint a verandáján ülve tesztelheti ezeket a fegyvereket.

A megtalált optimális töltettel, mely Starline hüvelyek RWS Magnum Rifle csappantyúval, 70

grain Svájci 4-es (durva szemcséjű) lőpor, sörálattéből vágott karton fojtás +530 grains Lyman Postell tiszta ólom lövedék az egyébként használt előtöltős kenőcsömmel, lövések közt az un. „blow tube“-al hosszan csöbe fújással (mely a forró csöben a páralecsapódással biztosítja a lerakódás puhán tartását), a fegyver 2006-ban Chronograph-al végzett 100 m-es teszt alkalmával 6 egymás utáni lövésre a következő sebességeket adta (1 f/sec=0,3048 m/sec):

1246, 1247, 1247, 1247, 1248, 1245 f/sec

Úgy gondolom ezek az értékek magukért beszélnek, ez az a pontosság, amit gyári tölténnyel soha, csak az adott fegyverhez kikísérletezett komponensekkel lehet elérni. Szerencsére lakóhelyem szerint itt Ausztriában mind a lőpor, mind egyéb lőszerelemek minden nagykorú lakos számára szabadon megvásárolhatók és használhatók. Éppen ideje lenne, hogy természetesen a mindenütt kötelező biztonsági és tűzvédelmi előírásokat szigorúan betartva az EU-s tagországok közül végre utolsóként Magyarország is lehetővé tegye sportlövészei és vadászai számára valamilyen módon az újratöltést.

A fegyver ezzel a töltettel – beleszámítva a „user-faktort“, mivel szerintem egy optimális töltettel a leggyengébb láncszem mindig a lövész – ezen teszt alkalmával 5 lövésből diopterrel 35

mm-es szórást lőtt 100 méteren, elől feltámasztva vállból, tehát bőven képes a szabvány lölapon a tizest tartani.

Ennek ellenére mindenképp ki akartam próbálni, képes-e a fegyver a szakirodalomból ill. a filmekből ismert legendás pontosságra a korabeli, papírtapasztolt lövedékekkel, a „paper patched bullet“-tel.

Az 1870-es évek második felében szinte mindegyik jelentős, hosszú távra használt fegyverhez megszokott volt, pl. Sharps, Ballard, Remington, High Wall, vagy szinte kizárólagos mint pl. az Enfield Martini-Henry a papírtapasztolt lövedék. Ennek több oka volt: a papírtapasztolt lövedék jóval kevésbé, ill. egyáltalán nem ólmozta a csövet, az egyenes hornyok nélküli lövedéktest kevésbé volt érzékeny a sérülésekre, a lövések közti folyamatos kenést a papírtapasztolt lövedék alatt elhelyezett zsír biztosította, hosszabb tárolás alatt a zsírzóhornyos lövedékek elejéről „lepereghetett“ a kenőanyag, valamint a komponensek – lövedék, papírvastagság – megfelelő használata nagyobb pontosságot eredményezett, hiszen ha nem így lett volna, akkor a korabeli dokumentumok nem arról számolnának be, hogy a legjobb sportlövők, sport- és hivatásos bölényvadászok ezt a lövedékfajtát használták.

A teszt során a Sharpsok kaliberének megfelelő lövedéket, egy 35 mm hosszú, .440-es 508 grain súlyú 1:20-as ón-ólom ötvözetet használtam. A papír amennyire lehetett a korabeli papírokhoz hasonló, egy viszonylag erős, a tervezőirodákban vázlatokhoz használt papír volt.

Először a lövedék méretének megfelelően elké-

Precíz szabásminta, és a kilőtt tapaszok

szítettem egy réz sablont, amivel a leszabott tapasztok pontosan kétszer körbeérik a lövedéket. A papír feltekerési irányát mindig a fegyver huzag-emelkedésének megfelelően kell megválasztanunk úgy, hogy a huzagok mintegy a lövedékre szorítsák a papírt, ellenkező esetben lövéskor még a csőben letekeredik! A papírnak pontosan kétszer kell körbeérni, ellenkező esetben a lőporgázok asszimmetrikusan valamelyik oldalon „kifújnak“, és a lövések szórni fognak.

A tapasztolt lövedékeket ezek után a Sharpshoz használt .459-es matricával kalibereztem, mivel csak kézzel feltekerve még egy picit túlméretesek voltak. Egyebekben a zsírzóhornyos lövedékekhez használtak szerint készültek a töltények: 70 grain 4-es svájci löporral egy kb. 90 cm-es un. „drop tube“-al, azaz tölcsérrel töltve, ami a löpor optimális és egyenletes tömörítését biztosítja, majd az erre kerülő 2 réteg karton közt kb. 5 mm zsírzóanyaggal. Az egyetlen különbség a két töltési mód közt, hogy a papírtapasztolt lövedékeket kevésbé javasolt a hüvelybe szorítani, „crimpelni“, mivel úgy a papír megsérülhet, ami természetesen nagyobb szórással jelentkezik.

Az így elkészített töltényekkel két módon végeztem el a tesztet, egyszer a lövések közt csak a megszokott módon csőbe fújással, másodsor pedig a lövések közt az előltöltős lövészetből ismert módon, tiszta vízzel nedvesített, majd száraz tapasztos kihúzással, természetesen most nem előlről, hanem a töltényűr felől kihúzva.

Az elvégzett teszt során a legrosszabb lövést, mint „user faktort“ levonva mértem le a szórásokat.

A teszt egyértelműen azt mutatta, hogy lövések közti csőbe fújással sajnos esetünkben papírtapasztolt lövedékkel sokkal rosszabb eredményt lehet elérni, mint zsírzóhornyos lövedékkel. Ezzel ellentétben a lövések közti tisztítótapasszal kihúzva a csövet a szórás majdnem ugyanolyan jó lett, már az első próbára, mint a szokott módon.

Eredeti Martini-Henry 577-450

A teszt helyszíne a magyar előlötöltős lövészek által is már ismert eisenstadti lőtér

Az összehasonlítás kedvéért a két papírtapaszolt sorozat mellett lőttem két sorozatot a megszokott módon zsírzóhornyos lövedékekkel, egyszer 3-as, egyszer 4-es svájci lőporral, a lövések közt csak a csőbe fújva, nem kihúzva, mivel korábbi tesztek során egyértelműn kiderült, hogy ellentétben az előlötöltős fegyvereknél megszokottal, a modern gyártású Sharps esetében a lövések közti csökihúzás nagyobb szórást eredményez.

A Chronograph mérve a lövedékek sebességét a szórásképeknek megfelelő eredményeket mutatott:

1.-es teszt: 1224-1241 f/sec

(a 3-as svájci nem kifejezetten a nagykaliberhez való)

2.-es teszt: 1237-1243 f/sec

(a 4-es svájci szokásosan hozta a „jó formáját“)

3.-as teszt: 1127-1182 f/sec

(a papír még nem tökéletes + kihúzás nélkül egyenetlenül koszolódik)

4.-es teszt: 1146-1163 f/sec

(a papír még nem tökéletes, egy-egy „kitörő“ lövedéken kívül elég jó)

A teszt nem váltotta be teljesen a hozzá fűzött reményeket, bár az eredményen egy „szövetesebb“ anyagú, a korabeli papírokhoz hasonló tapasszal, esetleg kenőanyag változatokkal valószínűleg még javítani lehet. Az ausztriai sporttársak tapasztalatai alapján sajnos a modern széria gyártású Sharpsokkal, Rolling Bock-okkal papírtapaszolt lövedékekkel a lövések közti kihúzás elkerülhetetlennek tűnik, ellentétben az eredeti, korabeli Sharpsokkal ill. egyedi gyártású modern másolatokkal.

Ennek szerintem kisebb részben a papír minősége, nagyobb részben viszont egyértelműen a papírtapaszolt lövedékhez illeszkedő huzagkialakítás és huzagprofil, valamint az átmeneti kúp formája lehet az oka, mivel pl. a korabeli Sharpsok, de az 577-450-es Martini-Henry Enfieldek átmeneti kúpja sokkal hosszabb, így laposabb emelkedésű volt, a huzagok pedig a töltényűr felőli oldalon mélyebbek, a torkolat felé pedig csökkenő mélységűek, (ezen kívül a csövek kismértékben „chokkosak“, azaz torkolat felé szűkülők), a huzagok profilja pedig kevésbé „élesek“ voltak, mindezek a jellemzők „kímélték“ a lövedékek papír csomagolását, valamint segítették annak a huzagokkal együttműködését. Tesztem esetében a papírtapasz nagy része egyszerűen eltűnt, valószínűleg részben elégett (ezért kell még strapabíróbb anyaggal kísérletezni), részben egész kicsi darabokra szakadva szétszóródott, ezért csak pár darabot tudtam összeszedni lefényképezni.

1. teszt: Svájci Nr. 3+karton+LB / Blow Tube
55 mm szórás

2.teszt: Svájci Nr. 4+karton+LB / Blow Tube
41 mm szórás

3.teszt: Svájci Nr. 4+karton+PP / Blow Tube
83 mm szórás

A teszt alapján véleményem szerint szorgos munkával elérhető, hogy egy széria modern gyártású Sharps papírtapaszolt lövedékkel ugyanolyan pontosan dolgozzon, mint zsírzóhornyos lövedékkel, de a lövések közti szükséges csökihúzások sokat rontanak az élvezeten, (a diopter mindig útban van, le-fel kell hajtogatni). Aki ezt el szeretné kerülni, és csak „blow tube“-al szeretné használni, annak a sajnos többszörös áron egy egyedi amerikai vagy a svájci Ueli Eichelberger fegyvermester erre gyártott csövével épített Sharpsra van szüksége, amit csak kevesen engedhetnek meg maguknak.

Viszont egy modern széria Sharpsból majdnem korabeli eredményeket „kicsiklandozni“ igazi megszállottaknak való időtöltés, és annál nagyobb öröm az elért eredmény, és ez az a szórakozás, amit valószínűleg mindannyian a legjobban szeretünk ezekkel a régi szerkezetekkel folytatott sportágunkban. ■

Felhasznált irodalom:

- Mike Venturino: Shooting Buffalo Rifles off he old West
- Mike Venturino, Steve Garbe: SPG Lubricants BP Cartridge
- Randolph S. Wright: Loading and Shooting Paper Patched Bullets
- Hartmut Mrosek, Mathias Recktenwald: Martini-Henry

4.teszt: Svájci Nr. 4+karton+PP / kihúzva
45 mm szórás

A CIKKBEN FELHASZNÁLT ÚJRATÖLTÖTT LŐSZEREKRŐL

A fegyverekre, lőszerre és lőszerelemekre vonatkozó törvények, előírások mindig az adott országra vonatkozóan betartandók, a cikk írásakor Magyarországon az újratöltés még nem engedélyezett, a cikk a jelenleg érvényes osztrák törvényeknek megfelelő felhasználás alapján készült, ausztriai lakos sportlövő osztrák lőtereken lőtt tesztjeiről szól, jelenleg még Magyarországon nem engedélyezett!

1805. december 2.

AÜSTERLITZ

Kopka Ferenc cikke

Az angolok sikeres tengeri blokádja miatt Napóleon kénytelen volt letenni britanniai partraszállásának tervéről. Úgy döntött, jól képzett csapatait a harmadik koalíció másik két országa ellen vezeti. Katonái hamarosan már a Duna völgyében meneteltek. Mack tábornok seregét könnyedén bekerítették, majd Ulmnál megadásra kényszerítették. A Kutuzov az orosz főerőkkel későn érkezett és már nem tudta megmenteni osztrák szövetségeseit. A bekerítésből megmenekült csapatok maradékával kelet felé vonultak vissza. Néhány kisebb ütközettel sikeresen lassították az ellenséget, de végül Bécsset is fel kellett adniuk. A szövetséges sereg Olmütz felé húzódott vissza. Kutuzov itt akart egyesülni egy másik orosz sereggel. November második felében végül ezt sikerült végrehajtania.

Napóleon követte a visszavonulókat és november végére Brünnig nyomult előre. A két sereget december 1-jén Austerlitztól nyugatra már csak pár kilométer választotta el egymástól. Mindkét hadvezetés elszánta magát a döntő csatára. Napóleon bízott saját katonáinak jobb kiképzésében, harci moráljában. A szövetséges vezetés elsősorban a jelentős számbeli fölényben látta a siker titkát.

Haditervek

„Azt gondolják, hogy egy kezdő vagyok. Nos hamarosan sajnálni fogják, hogy ezt hitték.”

A szövetséges erőket a két uralkodó (I. Ferenc császár és I. Sándor cár) személyesen vezette, de a tényleges irányítás Kutuzov kezében összpontosult. A haditervet tábornok főnöke, Weyrother tábornok dolgozta ki. Az egész dokumentum azon hibás alapfeltevésen alapult, miszerint a franciák kerülni akarják a nyílt összecsapást. A szövetséges sereg főerőit a Goldbach alsó folyásához szándékozott összpontosítani, hogy itt törje át a francia védelmet. A kettészakított ellenséget el akarta szigetelni Bécsből, és az utánpótlásvonalai-

tól. Ennek érdekében a szövetséges erők nagy részét, Doktorov, Kienmayer, Langeron és Przbysewsky oszlopát (40 ezer fő) is ide irányította. A Napóleon által kiürített Pratzeni-magaslatokat Kollowrath oszlopának kellett megszállnia. Bagration katonáinak a Brünn-Olmützi országút mentén kellett elterelő támadást intéznie a francia balszárny ellen. A Liechtenstein herceg lovasainak Bagration és centrum közötti arcvonalat kellett biztosítania.

A terv rendkívül alaposan kidolgozott volt, de több hibás következtetésen alapult. Nem vette figyelembe a vegyes állományú oszlopok irányításából adódó problémákat. A parancsok lefordítása sok időt vett igénybe, mely miatt a csata napján

több egység is késve indult útnak. Sok csapat ugyanazon szintű, egymásnak ellentmondó parancsokat kapott a csata során, mely tovább növelte a szövetséges seregen belüli káoszt. A tisztí állomány, főként az orosz seregben, igen képzetlen volt.

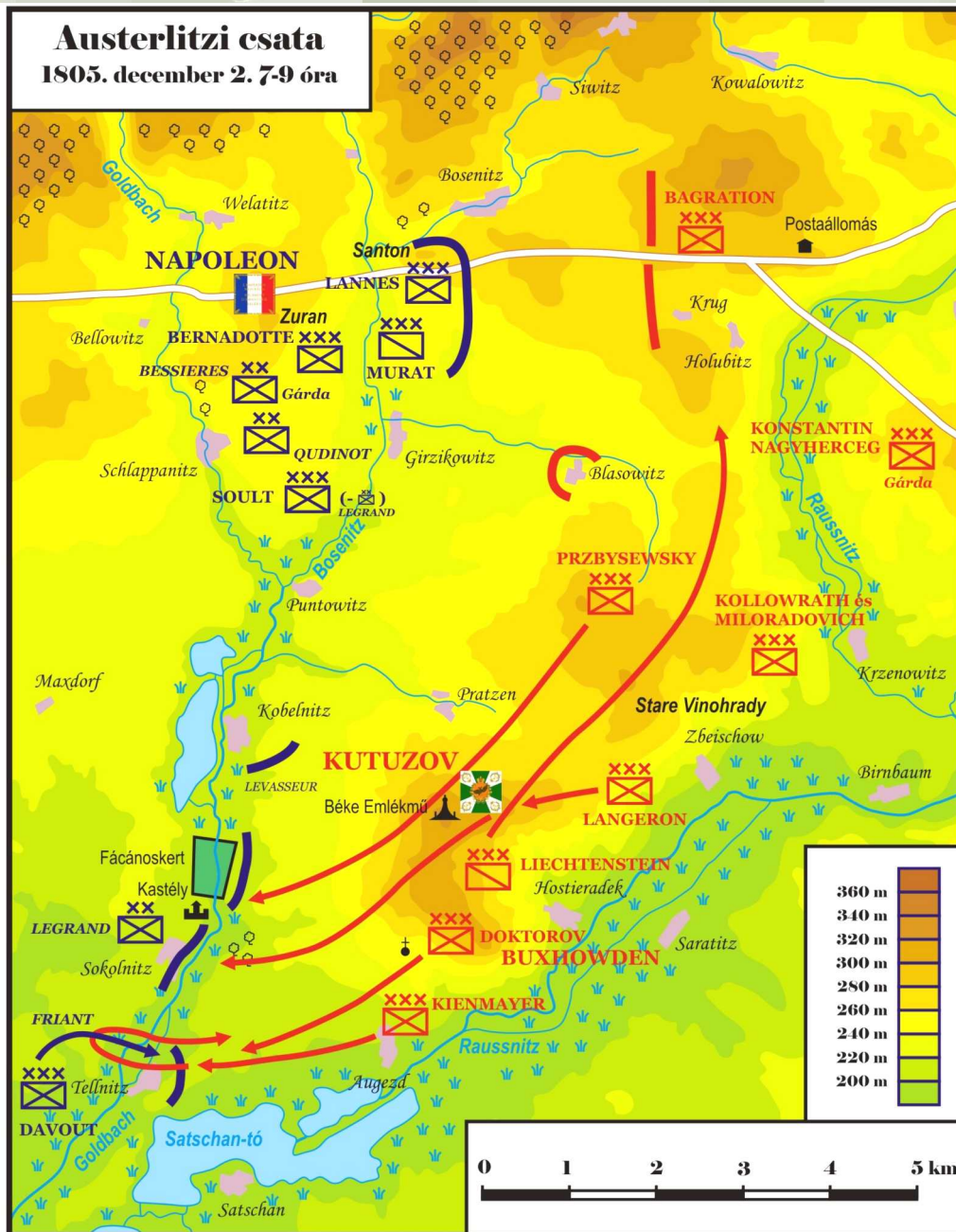
A szövetséges katonák kiképzése még a tisztelnél is igen gyengébb volt. Az orosz ezredeknél évi 3, de a vadászalakulatok is csak évi 6 lövést adtak le lögyakorlat keretében. Az osztrák ezredeknél némileg jobb volt a helyzet, de az újoncok kiképzését itt is vétkesen elhanyagolták.

Weyrother tisztában volt a franciák minőségi fölényével. A nyilvánvaló hátrányt jelentős létszám-fölény felvonultatásával igyekezett ellensúlyozni. A terv gyengepontja itt is jól látszott, hiszen egy pár kilométer hosszú arcvonalon kísérelt meg átmenni egy közel 40 ezer főből álló sereget. A terep egyértelműen a védekező csapatoknak kedvezett.

Napóleon a fenténél sokkal rugalmasabb tervet dolgozott ki. A végső változatot már nem is fektette írásba, csak a csata hajnalán tartott haditanácsolon osztotta meg parancsnokaival. A szövetséges hadvezetést és katonákat nem tartotta sokra, így egyszerű tervvel csalta őket kelepcébe. A korábban elfoglalt pozícióiból visszavonta erőit, így a csatamezőt egyértelműen uraló Pratzeni-magasla-

tokat is átengedte az ellenségnek. A csata előtti órákban örömmel konstataálta, hogy a szövetségesek mindenben terveinek megfelelően cselekedtek. December 1-jén este végre egyértelművé vált számára, hogy az ellenség főereje a jobbszárnyát készüli lerohanni. Ennek tudatában saját erőit északabbra vonta. A jobbszárny védelmét Legrand csekély erőire hagyta bízva abban, hogy Davout Bécs alól időben megérkezik a csatamezőre és kiségti őt. A főerőket a centrumban, a Pratzeni dombokkal szemben vonta össze. Az első vonalban Soult hadteste foglalt állást, majd mögötte tömörült Bernadotte hadteste és a teljes francia tartalék a Császári Gárdával. Az országút mentén Bagration erőivel szemben Lannes csapatai sorakoztak fel, akit Murat lovassága támogatótt.

A bal és jobb szárnynak csupán az ellenség feltartására kellett koncentrálnia, a főcsapást középhadnak kellett végrehajtania. A Pratzeni-magaslatok lerohanásával elegendő rést akart nyitni a szövetséges vonalakon, amelyen keresztül a tartalék áttörhet, és hátbatámadhatja akár a jobb, akár a bal szárnyat. A terv egyértelműen kidolgozatlan és elnagyolt volt, ellenben saját parancsnokai kreativitására, önálló döntéshozatalára is épített. Napóleon saját katonái nagyobb harci erejében és szellemében is bízott, mely messze túlszárnyalta a szövetséges erőket.

székely katonákat eredeti állásaikba. Tellnitz megkerülésére küldött Hesse-Homburg huszárok sem jártak szerencsével, a falu egy órányi heves küzdelem után is a franciák kezén maradt.

A falut végül az időközben megérkező Doktorov tábornok vadászainak hathatós közreműködésével sikerült elfoglalni. A franciák a nyilvánvaló túlerő elől rendszerben hátráltak a Goldbach-patak nyugati oldalára. A székely katonák minden hősiességük ellenére hatalmas veszteségeket szenvedtek. Állományuk kétharmadát elvesztették egy óra leforgása alatt. A csata további részében már nem tudtak tevélegesen részt venni a harci cselekményekben.

Tellnitz megszerzését követően Kienmayer és Doktorov csapataik zömét

A csata kezdete

„Az elveszett területet mindig vissza lehet szerezni, az elvesztegetett időt sohasem...”

A szövetséges erők december 2-án 6 óra után lendültek mozgásba. Az első harcérrintkezés Tellnitz előtt került sor 7 óra tájban. Az élen haladó Kienmayer csapatai a település előtti szőlősben álltak csatarendbe. A 2. székely határőrezred egyik zászlóalja támadta először a francia állásokat. A rohamot gyorsan visszaverték, de az osztrák tábornok makacsul tovább erőszakolta az áttörést. A veszteségek gyorsan növekedtek, így harcba kellett vetnie az 1. székely határőrezredet is. A falut egy mély árokrendszer övezte, melyben a két francia ezred igen kedvező állás foglalhatott. A pusztító muskétatűz még négyszer űzte vissza a

zömét a patak nyugati oldalára kezdték átcsoportosítani. A manővert az időközben megérkező francia erősítés zavarta meg. Napóleon Bécsből rendelte magához Davout marsallt, aki parancsnokságához tartozó Friant tábornok hadosztályával erőltetett menetben tartott a csatamező felé. Az ütközet hajnalán még több kilométerre volt a harcok színterétől. Katonáinak mindössze pár óra pihenőt engedélyezve 9 órára sikerült elérnie település déli részét. Davout, mivel úgy látta, az északabbra fekvő Sokolnitznél még nem tűnt fel az ellenség, az erősítést a Tellnitz visszafoglalására rendelte.

A sűrű ködből kibontakozó ellencsapás alaposan meglepte a szövetséges csapatokat. Csekély ellenállást tanúsítva adták fel a falut és a patak keleti partjára hátráltak. A katasztrófát az orosz vadászok és a magyar huszárok bátor helytállása hári-

totta el, akik megállították a franciákat a falutól keletre. A sűrű köd a franciákat is megzavarta. A 108. sorszámú saját katonáira nyitott tüzet a szörnű látási körülmények között.

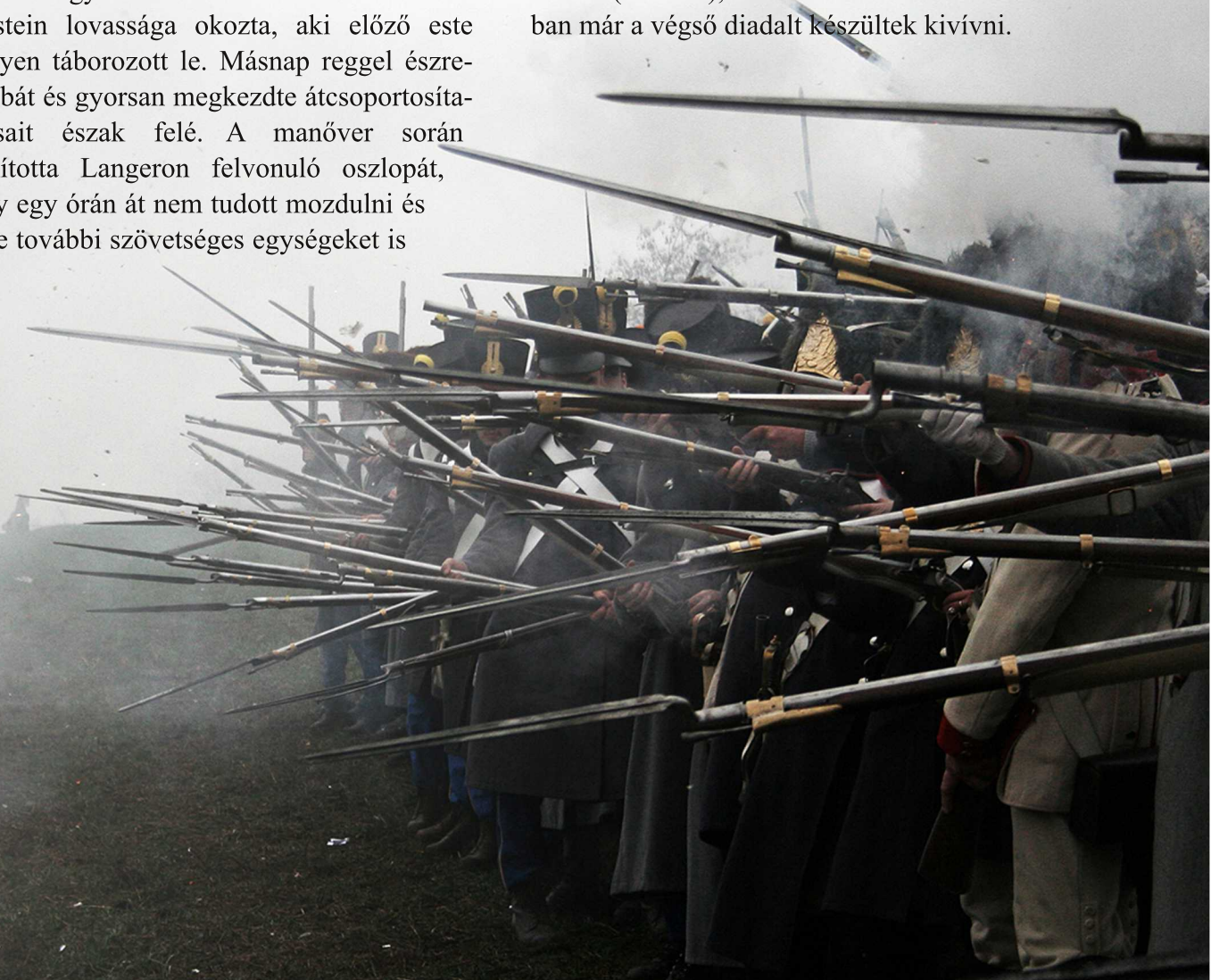
Fél 10-re Doktorov teljes hadteste megérkezett és a tábornok friss erőket tudott harcra vetni a település visszavívására. Friant sikere tiszavirág életűnek bizonyult, a túlerő elől gyorsan visszavonult a patak másik partjára. Tellnitz ismét a szövetségesek kezére került.

Az események a kezdeti nehézségek ellenére Weyrother elképzelését látszottak igazolni. Ám Kienmayer és Doktorov a kedvező feltételek ellenére sem nyomult tovább. A haditervnek megfelelően Langeron-nak és Przbysewsky-nek északról kellett csatlakoznia és együtt tovább nyomulni nyugat felé. Északabbra a harci cselekmények körántsem alakultak olyan jól, mint Tellnitznél.

Langeron és Przbysewsky oszlopai csak fél 8-kor indultak meg. Langeron ért először a kijelölt pozícióba Sokolnitzzel szemben. Tüzérségével löni kezdte a falut, de támadást nem kezdeményezett. Csapatok egy része messze lemaradt. A késést Liechtenstein lovassága okozta, aki előző este rossz helyen táborozott le. Másnap reggel észrevette a hibát és gyorsan megkezdte átcsoportosítani lovasait észak felé. A manőver során kettészakította Langeron felvonuló oszlopát, amely így egy órán át nem tudott mozdulni és a mögötte további szövetséges egységeket is feltartott.

Langeron végül 9 óra után indított támadást, amikor végül Przbysewsky csapatai is felfejlődtek tőle északra, a kastéllyal szemben. A franciák harcolva hátráltak meg a patak nyugati oldalára. A szövetséges csapatok első vonalát átvezényelték a patakon túlra. A Pratzen-magaslatról érkező nyugtalanító hírek miatt a két hadtest tartalékát a patak keleti oldalán tartották. Ez kedvező fejlemény volt Davout-nak, aki minden erejét Sokolnitz-ra összpontosíthatta.

Friant két dandárát rendelte a falu és a kastély visszafoglalására. Az első roham újfent meglepte a szövetséges csapatokat. A franciák benyomultak Sokolnitz-ba. Az orosz ezredek meglepően elszántan ellenálltak, így a harc még órákig elkésredetten hullámszott. A küzdelem 12 óra körül csendesedett el. A falu és a kastély is a szövetségesek kezén maradt. Mindkét fél rettenetesen kimerült. A franciák már nem rendelkeztek tartalékkal, de a kialakult patthelyzet tökéletesen megfelelt Napóleon céljainak. Davout alig 10 ezer katonájával sikeresen lekötötte a szövetséges főerőket (39 ezer), miközben a franciák a centrumban már a végső diadalt készültek kivívni.

A centrum szétzúzása

„Gyerünk! Vessünk véget ennek a hadjáratnak egy mennydörgéssel, amely lebénítja az ellenséget.”

Napóleon a Zurlan-hegyen állította fel főhadiszállását. Innen tökéletes kilátás tárult a keleten magasodó Pratzeni-dombokra, melyet főerőivel tervezett lerohanni. Szándéka szerint a támadó oszlopainak akkor kell a magaslatot birtokba venni, mikor a szövetségesek átkaroló erői már elhagyták azt Tellnitz felé, de felváltásukra érkező csapatok még nem tudták megvetni a lábukat.

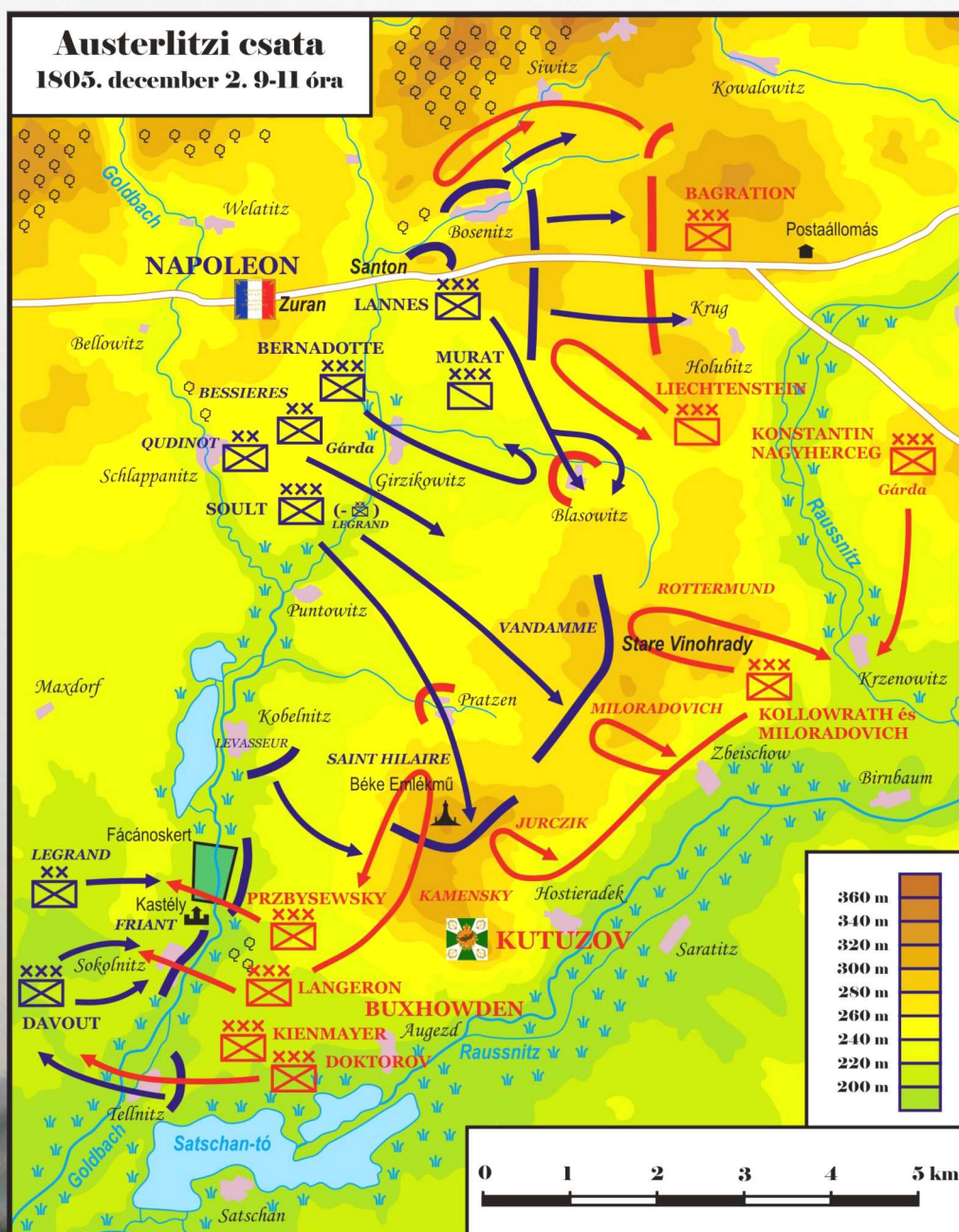
A szövetségesek 4. oszlopát (15 ezer fő), melynek a magaslatokat kellett tartania, vegyes orosz

és osztrák csapatok alkották. Az egységnek mindkét nemzetből külön-külön parancsnoka (Kollowrath és Miloradovich) volt, ami tovább nehezítette a dombvonulat egységes védelmét. A katonáknak a menetparancs szerint már 8 órakor útnak kellett volna indulniuk, de Liechtenstein lovasai őket is feltartották. Ez a késés alaposan a franciák kezére játszott.

Soult marsall, aki a francia támadókat vezette, két hadosztályát (23 ezer fő) a Goldbach nyugati partján sorakoztatta fel. A völgyet sűrű köd ülte meg, így a felvonuló francia csapatok rejtve maradtak a Pratzeni-dombokról kémlelő orosz hadvezetés előtt. Ezzel szemben Napóleon a szövetségesek minden hadmozdulatát tökéletesen nyomom követhette. A megfelelő pillanatban adta ki a támadási parancsot. A dombvonulatért ádáz versenyfutás kezdődött.

Kutuzov a csata ezen részében a 4. oszlopnál tartózkodott. Felismerve a védtelenül hagyott magaslatban rejlő veszélyt, gyorsított menetre utasította a vegyes különítményt. A szövetséges hadvezetés a magaslat teljes hosszát igyekezett gyorsan megszállni, így csapatait hosszúan elnyúló vonalon bontakoztatta ki. A csatát követően az egyik francia parancsnok jegyezte meg, hogy az egyébként is gyengébb harcerezű ellenséges csapatokat túlságosan szétszórták. A szövetséges vonalak rettentően vékonyak lettek, a franciák egyesével, könnyedén verhették szét őket.

A francia erők koncentráltan támadtak.

Keskeny arcvonalon nyomult előre a két hadosztály, északabbra Vandamme erői, míg tőle délre Saint Hilaire csapatai. Az utóbbi tábornok feladata volt Pratzen falu biztosítása, amelyet gyorsan vissza is vett az oroszoktól. Kelet és déli irányban bontakozott ki a településről. Elsőként érték el a dombvonulat legmagasabb, déli csúcsát. A sorgyalogság hamar megszilárdította az állásait. A franciák ekkor derékszögben megtört alakzatban sorakoztak fel. Dél és kelet felől is jelentős erők közeledtek a dombtető felé, így felkészültek a kétirányú küzdelemre.

Kollowrath osztrák katonái a keleti lankákon meneteltek feléjük, míg Langeron korábban lemaradt zászlóaljai Kamensky vezetésével dél felől kapaszkodtak felfelé. A kisebb fenyegetést az osztrák csapatok képezték, a franciák mégis megintogtak az első rohamukra. A gyenge harcértékű ellenség újra és újra támadott, de a beérkező erősítésekkel a kékkabátosok sorai egyre jobban megszilárdultak. A dél felől támadó orosz ezredet is sikerül feltartoztatni és átmenetileg mindkét támadó oszlop visszahúzódott, hogy erőt gyűjtsön egy végső rohamra.

A két szövetséges alakulat kapcsolatba lépett egymással és ezúttal összehangolta támadását. Az orosz csapatok erősítést is kaptak. Langeron, aki jelentést kapott a Pratzenen zajló eseményekről, két zászlóaljjal sietett a harc helyszínére. A tábornok személyesen állt a támadás élére. Az áttörés kis híján sikerült is. Az orosz gránátosoknak majdnem Pratzen faluig előretörték, de a roham kifulladt. Az orosz ellentámadás kudarcát végül a Levasseur csapatai tették teljessé. Kobelnitz felől át-

karolták az ellenség bal oldalát, mire azok elvesztett menekülésben törtek ki. Langeron azonnal Buxhowden-hez sietett, hogy jelentse a fejleményeket. A balszárny parancsnoka nem hitt neki, szerinte beosztottja már mindenhol ellenséget lát.

Az osztrákok még gyászosabban szerepeltek. A támadást vezető Jurczik tábornok elesett és vezető nélkül a nagyrész tapasztalatlan újoncokból álló hét ezredet a franciák precíz muskétatüze hamar szétmorzsolta. Kollowrath csapatainak maradéka kelet felé lehátrált a magaslatról. Napóleon csapatai 11 órára uralták a Pratzeni-magaslat központját.

A dombvonulat északi részén a Vandamme hadosztálya tört utat magának. A csapatok Pratzen falun túl ütköztek bele Miloradovich orosz egységeibe, mintegy 6500 katonába. A franciák jobb kiképzése gyorsan eldöntötte az összecsapást, és a szövetségesek itt is visszavonták erőiket. Ezután Vandamme végre teljes haderejével a Stare Vinohrady felé fordulhatott. A magaslat védelmére rendelt Rottermund késve érkezett a hegy védelmére. A franciák számbeli fölényük birtokában egy heves, de rövid összecsapással megfutamították a nyolc zászlóaljból álló osztrák egységet is. Ezzel a dombvonulat teljes hosszában a franciák kezére került. A szövetségesek centruma részben szétverve menekült, másik része szétmorzsolódott az egyenlőtlen küzdelemben. Az egyetlen erő, amely keleti irányban Napóleon útját állhatta az orosz főherceg által irányított Cári Gárda maradt.

Harc az országútnál

„Emlékezzetek, kinek a nevét hordozzátok! Bizom bennetek! Ne okozzatok csalódást!”

Északon a Brünn-Olmützi országútnál Bagration-nak (14 ezer katona) kellett elterelő hadmozdulatokkal lekötnie a franciák főerejét. Az orosz tábornok tüntetőleg nem vett részt a csatát megelőző hadi tanácson, ami megbocsáthatatlan fegyelmezetlenség volt egy katona részéről. Bár csapatait felsorakoztatta az országút két oldalán, de harcba csak vétkesen későn vetette őket.

A francia balszárny Lannes tábornok (13 ezer katona) vezetésével már 7 óra előtt csatarendbe állt szintén az országút mentén, a Stare Vinohradytól északnyugatra. A Napóleon az arcvonaltól északi végét, amely Santon hegyen nyugodott, alaposan megerősítette. A Santon nevet a franciák adták a magaslatnak a csatát követően. Minden év december elején ennek a hegynek a lábánál rendezik az emlékcsatát több ezer katonai hagyományörző részvételével.

A harcok fél 9 tájban kezdődtek meg kölcsönös tüzérségi párbajjal, majd az időközben Bagration-

tól délre helyet foglaló Liechtenstein lendült támadásba. Orosz lovasezredei élén akarta megzavarni a franciák felvonulását. A támadás előtt az orosz nagyherceg beszédet tartott a róla elnevezett ulánus ezrednek, amelyben kérte őket, hogy ne hozzanak szégyent egységük nevére. Az eredmény felemásra sikerült. Az ulánusok társaikat sem várták be, ellenállhatatlan lendülettel törtek rá Lannes lovasságára. A francia lovasság megfűtött. A gyalogságuk szétnyílt és a megvert csapatok hátra tudtak húzódní, hogy rendezzék soraikat. A fanatizált ulánusok üldözőbe vették őket és áttörtek a gyalogság első sorain. Végül csak a második francia vonal sortüzei tudták megállásra kényszeríteni őket. Az oroszok súlyos veszteségeket szenvedtek, csaknem 400 embert veszítettek.

Lannes a sikeren felbuzdulva ismét előreküldte lovasait. Az orosz lovasság zöme ekkora ért az ellenséges vonalak elé. A franciák ismét ugyanúgy cselekedtek, lovasaik eltűntek a gyalogság vonalai mögött és a vitézül küzdő oroszokra pusztító muskéta és kartácstűz zúdult. Liechtenstein többszöri sikertelen roham után visszavonta megtépázott századait.

Fél 11 körül úgy tűnt az ellenséges lovasság már nem okozhat gondot. Lannes az úttól délre álló csapatait az országúttól délre fekvő kulcsfontosságú Blasowitz elfoglalására küldte. Az első próbálkozást visszaverték az orosz vadászok, de a bekerítéstől félve végül sietve átengedték a franciáknak a falut. Ezzel elhárult az utolsó akadály, hogy a francia balszárny előretörjön az országút mentén.

A francia főcsapás előtt a szövetséges lovasság még egyszer összeszedte minden erejét és egy végső rohamra indult. Liechtenstein katonáihoz immár Bagration lovassága is csatlakozott. Lannes lovassága nem bírt ki ekkora nyomást. A katasztrófát Murat hárította el bevetve a tartalék lovasságot. A véres kezitusában lassan felülkerekedtek a franciák és kelet felé üzték a szétvert oroszokat. Végre elkezdődhetett a szövetséges jobbszárny felgyöngyölítése.

A franciák rendíthetetlenül meneteltek előre az országút mentén. Bagration 40 ágyúja ontotta rájuk az ólmot, mégsem torpantak meg. Az orosz lövészezredek tüze is elégtelennek bizonyult. A katonáik többsége egyszerűen a levegőbe lőtt az ellenség helyett. A franciák halálosan pontos sortűzekkel tizedelték az orosz sorait. Bagration még tett elkeseredett kísérletet, hogy átkarolja jobbról a franciákat. Egy vadászezrede északról támadás alá vette a Santont. A megerősített magaslat mégis kitartott. Bagration, hogy elkerülje a még súlyosabb veszteségeket, Olmütz felé hátrált. Az ütközet az országút mentén végleg eldőlt. Lannes attól tartott, kelet felé túlságosan előremerészkedő csapatait dél felől oldalba támadhatják. A francia balszárny délután két óra tájban beszüntette a szövetséges balszárny üldözését.

A Cári Gárda rohama

„Sok szép szentpétervári hölgy fog ma este könnyeket hullatni...”

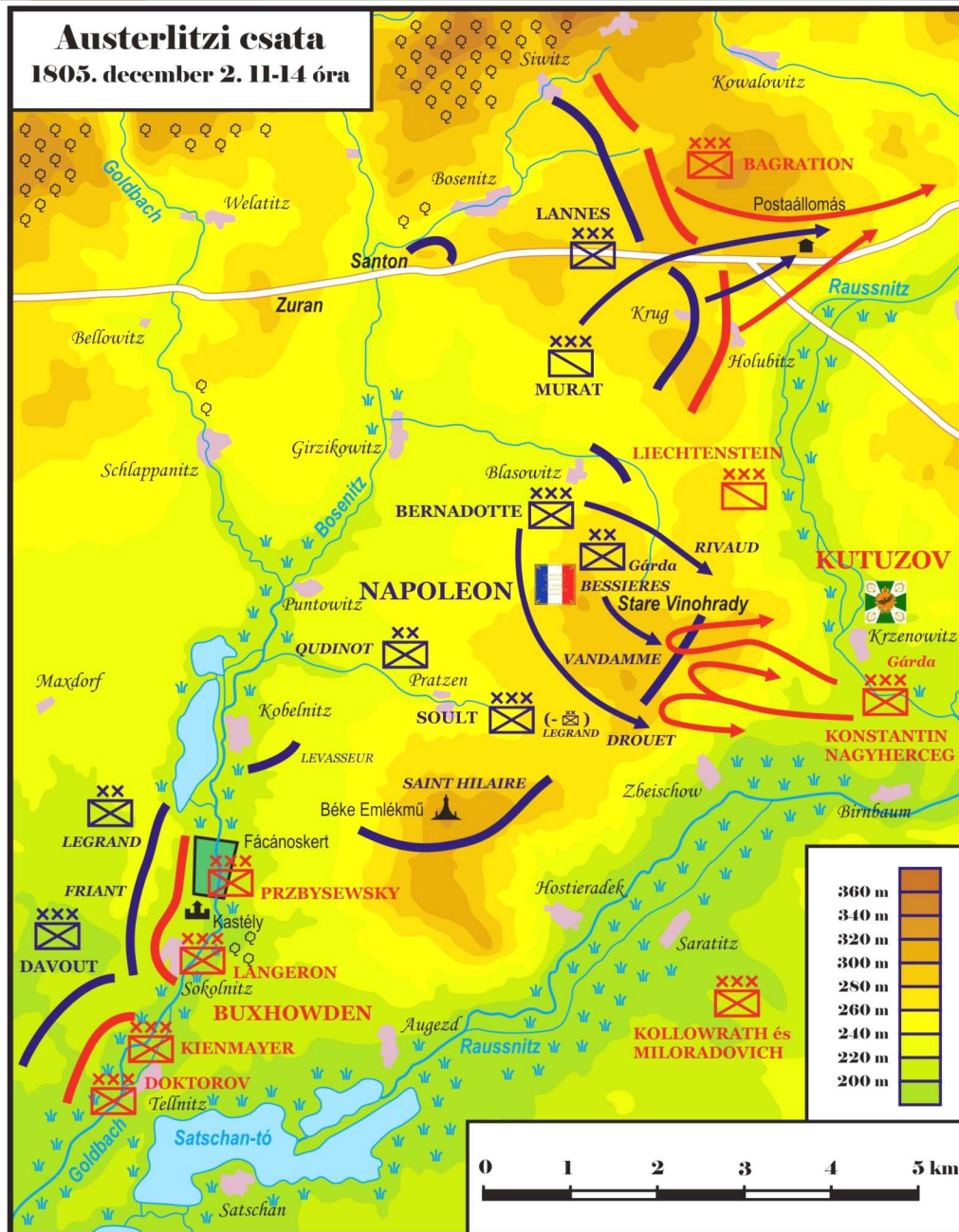
Napóleon, amikor a Pratzeni-magaslatok megszerzéséről jelentést kapott, azonnal megkezdte áthelyeztetni parancsnokságát a Stare Vinohradyra. Pár órája még innen figyelte a másik két uralkodó a franciák diadalát. Sietve távoztak Kutuzov tábornokkal együtt nem sokkal azelőtt, hogy Vandamme három dandára (7800 fő) leszorította volna a hegyről az osztrák csapatokat. A környéken 11 óra körül átmenetileg elült a csatazaj.

Napóleon sejtette, hogy az oroszok nem adják fel

ilyen könnyen a kulcsfontosságú dombot. A Császári Gárdát és Bernadotte 1. hadtestét rendelte oda. Az elővigyázatossága kifizetődött. Konstantin nagyherceg már úton volt nyugat felé a Cári Gárda (10 ezer fő) élén. A centrumban ez marad az egyetlen harcképes szövetséges erő.

A cár fél 11-kor kérte testvérét, hogy siessen a Pratzeni-magaslatokhoz. Az erősítés későn érkezett. A dombvonulatot védő csapatok már elvesztve hátráltak, mikor látótávolságba ért. Visszavonta saját csapatait is, hogy keletebbre megkísérelje a 4. oszlop újjászervezését.

Napóleon utasította Vandamme-t, hogy tüzéséggel tartsa nyomás alatt a Cári Gárdát és a visszavonuló alakulatokat. Az ágyúk tüze kiprovokálta, hogy fél 12-kor Konstantin tüntető támadásra határozza el magát a magaslat ellen.

Az események már a legelején kicsúsztak a kezéből. Az orosz ezredek előrenyomulása csakhamar futásba csapott át. Ám a roham túl messziről indult, így 500 méter után a támadásnak nem volt akkora átütő ereje, hogy áttörje Vandamme vonalait. A kimerült lövészek visszahúzódtak.

Vandamme teljes hadosztályával keletnek fordult, hogy szembehelyezkedjen a cári gyalogsággal. Ezzel védtelenül hagyta a bal oldalát. Konstantin azonnal kihasználta a francia tábornok hibáját: vérteseivel északról átkarolta az ellenséges gyalogságot. A 4. serezed rutinosan négyszög formációba fejlődött. A máskor oly jól működő védelem ezúttal nem nyújtott elég biztonságot. Egy lovasüteggel alaposan megtizedelték az ezredet, amelyet így már könnyedén szétzavarták az oroszok. Az alakulat elvesztette 200 emberét és a zászlóját is. Az Austerlitz csatában ez volt az egyetlen szövetségesek által megszerzett zászló.

A 24. serezed sietett a 4. segítségére de őt is megfutamították a vértések. Vandamme vonalain hatalmas rést nyílt. Ez döntő pillanat volt. A szövetségesek döntetlen közeli eredményt érhetnek volna el, ha sikerül kiaknázniuk a franciák szorult helyzetét. A hadiszerecsé, mint oly sokszor, most is a franciák mellé állt.

Napóleon csak a rengeteg menekülő katonát láthatta, és információ hiányában előreküldte Bessieres marsallt a Császári Gárdalovasság élén. Az első hullám a kritikus pillanatokban érkezett és átmenetileg enyhítette a Vandamme-ra nehezedő nyomást. Időközben a cári gyalogság is megújította támadását, és Konstantin bevetette utolsó lovasági tartalékait is, a kozákokat és Chevalier Gárdaezredet. Utóbbiak arról voltak nevezetesek, hogy orosz főnemes-ségből toborozott elit lovas-egység volt. A két alakulat szinte elsöpörte a franciákat. Rendkívül véres és kaotikus harc kezdődött. A küzdelmet végül a franciák javára a nagyobb tartalékuk döntötte el.

A lovasgránátosok és a mameluk gárda vitte be a kegyelemdőfést. A mamelukok vezérét személyes bosszú is fűtötte, a kedvenc lovát a nagyherceg meglötte. Megígérte Napóleonnak, hogy a fejét levágja és elviszi a francia császárnak. Vágya sem most, sem a jövőben nem válhatott valóra. A lovasági csata mindössze negyed órát tartott, a megvert oroszok kelet felé hátráltak. A Chevalier Gárdaezredből több száz foglyot ejtettek. Napóleon gúnyosan meg is jegyezte, hogy sok szép szentpétervári hölgy fog sírni ma este.

A visszavonulást Liechtenstein osztrák vértesei fedezték, de a franciák nem üldözték komolyan az ellenséget. A Cári Gárda eléggé szétzilálódott ahhoz, hogy a nap folyamán már ne kelljen tartani komoly ellencsapásától. Délután 2 órára az ellenség balszárnya és centruma romokban hevert. Csapataik kelet felé menekülőben volt. A védtelen jobb szárnyuk még mindig a Goldbach a patakánál csatározott. Napóleon érkezettnek látta az időt, hogy szétmorzsolja Buxhowden erőit is.

A bekerítés

„Oh, barátom! Ön már mindenhol csak ellenséget lát...”

Napóleon délután két óra tájban rögtönzött haditanácsot tartott. A szövetséges jobbszárny szétzúzására a teljes centrumot Pratzen déli részéhez irányította. A magaslat védelmére csak Bernadotte 1. hadtestét hagyta hátra. A terv szerint Levasseur-nek Kobelnitzből dél felé kellett előrenyomulnia. Tőle keletre Saint Hilaire hadosztálya fejlődött fel. A legfontosabb feladat Vandamme sokat szenvedett katonáira várt. Augeszt-et kellett elfoglalniuk, amely az egyetlen kiút volt a keleplepcéből Buxhowden csapatai számára.

Kutuzov általános visszavonulási parancsát Buxhowden túl későn kapta kézhez. A francia csapatok már

megkezdtek leereszkedni a Pratzenről és ekkor már az orosz parancsnok is tudta: nagy a baj. Azonnal elrendelte, hogy minden egység hátráljon kelet felé. Augesztól nyugatra akart erős állásokat kiépíteni és ott feltartóztatni az ellenséget. A parancsa már alig jutott el néhány csapathoz, egységes vezetés nem létezett, mindenki a saját bőrét mentette.

A legrosszabbul a Sokolnitz környékén védekező 2. és 3. oszlop katonái jártak. Davout nyugat felől minden erejével a falura támadt, így hamarosan már három oldalról szorongatták a szövetségeseket. Langeronnak két ezreddel sikerül dél felé kitörnie és csatlakozott Buxhowden csapataihoz. A kastélyban beásott alakulatok vitézül az utolsó töltényig harcoltak, majd megadták

magukat. A legnagyobb csoport Przysewsky vezetésével észak felé kísérelt meg egy elkeseredett támadást. A franciák rövidesen már minden oldalról tűz alá vették őket. Mielőtt a harc mészárlásba torkolt volna, az orosz tábornok letette a fegyvert. A hadijárat után ezért a cselekedetért lefokozták.

Kienmayer higgadtan kivitelezte a visszavonulást. A utóvédjét a svidzsérek (könnyűlovás) és székely huszárok alkották. A francia tüzéség és vértések támadásait mindaddig sikeresen feltartották, amíg az egység zöme a Satschan-tó déli oldalára nem menekült. Napóleon éktelen haragra gerjedt, hogy az osztrák tábornok katonái kicsúsztak a markából.

A legnagyobb körbezárt csoportosulásban ott tartózkodott a Buxhowden, Doktorov teljes oszlopa, valamint a Sokolnitz-ből menekült Langeron né-

hány ezredével. Augesztól még nyitva állt a menekülési útvonal, de a franciák vészesen közeledtek. Az orosz hadvezetés gyorsan több úteget telepített a falu határába, hogy lelassítsa a franciákat. A falut egy vadászezred szállta meg. Eközben a menekülő szövetséges katonák ezrei özönlöttek a falun át kelet felé.

Napóleon a Pratzen déli végéhez sietett, de ott csalódottan vette tudomásul, hogy a Augesztól még mindig orosz kézen volt. Utasította Vandamme csapatait, hogy haladéktalanul rohamozza meg a falut. Az orosz útegek ellen túlerejű tüzéséget rendelt a falu feletti lankákra. A gyalogság végül véres küzdelemben bekerítette és megadásra kényszerítette az orosz csapatokat.

A kelepce ezzel bezárul. A bennrekedt szövetséges katonák nem remélhettek irgalmat. Több fran-

cia parancsnok is a szürkület közeledtével utasításba adta embereinek, hogy ne ejtsenek foglyokat. Három orosz zászlóalj véres és kegyetlen utóvédharcra fedezte menekülőket.

Buxhowden katonái dél felé a befagyott Satschan-tavon át próbálták egérutat nyerni. A szerencse a sötétség közeledtével sem fogadta kegyeibe a szövetségeseket. A francia tüzérség gyorsan szétrombolta a hosszú töltés, mely a tavat szelte át. Az egyesével araszoló lőszeres szekerek egyikét sikerült eltalálniuk és hatalmas robbanás tönkretette keskeny földsvárat.

A másik menekülési útvonal egy fahíd volt, mely elég szélesnek és erősnek tűnt, hogy a nehéztüzérséget is átvontassák rajta. Sajnos az egyik lövegkocsi súlyosan megrongálta a szerkezetet. A visszavonulókat ez alaposan lelassította. Sokan úgy döntöttek, inkább a híd mellett a befagyott tavon vágnak keresztül. A jég elég vastagnak tűnt és a gyorsan közeledő szürkület jótékonyan elrejtette a katonák mozgását. Napóleon 25 löveget rendelt a tóhoz, hogy szétlövesse a jeget és ezáltal vízbe fojtsa a menekülőket.

A csata után a francia propaganda felnagyította a beszakadó jég miatt megfulladt katonák számát. A 20 ezer halott erős túlzás volt, valójában alig 200 holttestet emeltek ki a tóból. Buxhowden csapatai közül 4 ezer nyert egérutat a tavon keresztül. Napóleon katonái is halálosan kimerültek az egész napos harcban. A koromsötét éjszakában már nem üldözték az ellenséget, így fél 5 felé végleg elült a csatazaj az egész csatamezőn. A csata eredménye mindenki számára egyértelmű volt. A két szövetséges uralkodó még aznap éjjel

elküldte megbízottját, Liechtenstein herceget Napóleonhoz, hogy fegyverszünetet kérjen.

A csata végeredménye

„Ezt a csatát akkor is megnyertem volna, ha a 25 ezerrel kevesebb katonám van.”

A szövetséges seregben csak elvétve akadtak jó teljesítmények. Több alakulat csupán hősi és bátor helytállásával, mint harcerejével tűnt ki a csatamezőn. A Konstantin ulánuszred öngyilkos rohama tipikus példája volt a logikát nélkülöző cselekedeteknek. A csapatok sok esetben mindenféle összehangoltság nélkül vetették bele magukat a küzdelembe.

Ezzel szemben a szövetséges tüzérség kimagaslóan tevékenykedett. A többi fegyvernem képtelen volt felőni hozzájuk. Ám az ütegek még a minimális támogatást sem kapták meg, ezáltal gyorsan a franciák martalékává váltak. Az orosz és osztrák sereg csaknem 186 ágyút, rengeteg hadianyagot és felszerelést is maga után hagyott. A korábban felsorolt hibák mellé ezt is a katonai vezetés számlájára lehetett írni.

A parancsnokok számára az egyik legjobb győzelmi értékmérő az ellenségtől szerzett zászlók száma volt. Ebben is elsöprő volt a franciák fölénye. A szövetségesek mindössze egy sasos zászlót tudtak megkaparintani, míg a győztes oldal 45 lobogóval büszkélkedhetett.

Az oroszok és osztrákok mintegy 85 ezer fős hadereje (ebből alig 20 ezer osztrák) is kevésnek bizonyult, hogy Napóleon 73 ezer katonát számláló serege fölé kerekedjen. A győzelem nagyságát már a pusztaszámok is jól érzékeltetik.

A franciák mindössze 1305 halottat és 6940 sebesültet vesztek. A szövetségesek teljes csapataik harmadát hagyták hátra a csatamezőn. Az adatok sajnálatosan rendkívül megbízhatatlanok, de már a puszta arányok is elborzasztóak.

A legádázabb harcok helyszínén a győztes fél is sok katonát veszített. Az adatok is azt támasztják alá, hogy a Goldbach alsó folyásánál és a Pratzen-magaslaton tombolt a legkegyetlenebb ütközet. A francia oldalon Friant-hadosztálya (1900) és Sault hadteste (3232) szenvedett a legtöbbet. Velük szemben komplett orosz zászlóaljok morzsolódtak fel. A Sokolnitznél harcoló Przbysewsky oszlopának majdnem teljes állománya fogságba esett. A Stare Vinohradyt védő Salzburg Gyalogezred 50 százalékát szétzúzták. A székely ezredek a csata első periódusában szenvedtek el szörnyű veszteségeket. Egy óra leforgása alatt a 2500-2600 hátrór kétharmada hevert holtan vagy sebesülten.

A csatamező területén fekvő csaknem valamennyi településen megtalálhatjuk az eltemetett katonák hantjait. Néhányuk helyén állandó kőkeresztet vagy oszlopot állítottak, de akadnak még jeltelen tömegsírok is. Az egyik utóbbit 1995-ben tárták fel egy étterem építésekor a Santontól délre az autópályánál. A nekünk magyarok számára legfontosabb Tellnitz északi részén fekszik. A szántó földön helyezték végső nyugalomra az itt elesett székely határőröket. Emléküket a faluban immár két kopjafa is őrzi, amelyeket 2006-ban és 2011-ben avatták fel.

A csata leghíresebb emlékműve a harcok legfontosabb helyszínén, a Pratzen-magaslat legmagasabb részén áll. A Béke Emlékművet 1910-12 között emelték és építését a három részvevő ország közösen finanszírozta. Az építményt valamennyi elesett katona és a csatában sokat szenvedett helyi lakos emlékének szentelték. ■

Felhasznált irodalom:

www.austerlitz.org

<http://walkingnorthernurope.blogspot.com/>

[http://www.napoleon-](http://www.napoleon-series.org/military/virtual/austerlitz)

[series.org/military/virtual/austerlitz](http://www.napoleon-series.org/military/virtual/austerlitz)

<http://napoleonistyka.atspace.com>

Karl Stutterheim: Detailed account of the battle of Austerlitz (1807, London)

Nagy István: Az austerlitz csata (2001, Szeged)

David G. Chandler: Austerlitz 1805 – Battle of the three emperors (Osprey Military)

LEGERISSEBB VIDEÓINK

Disassembly and reassembly of the

9:15

Testshooting an original Colt 1860

9:35

Shooting combustible paper cartridges with

1:49

Making combustible envelope cartridge

2:43

Shooting the Pedersoli Remington

13:50

First CAS match in Hungary in 2001

5:37

A Kapszli.hu karácsonyi akciói

10:34

Kapszli Karácsonyi akció: Pedersoli 1861

2:19

IRATKOZZON FEL CSATORNÁNKRA!

LÖVÉS ZET NYITOTTKERETES REVOLVEREK K E L Németh Balázs cikke

Sokak számára a revolver szó szinonimája a Colt, s ez - valljuk be - nem is véletlen. Samuel Colt elvitathatatlan érdemekkel rendelkezik e fegyvertípus népszerűsítéséért, elfogadtatásáért, s ha nem is sajátja volt minden ma nekitulajdonított találmány, mégis ikonikus figurája a hatlövétű történelemnek.

Egészen 2010-ig, ha feltették nekem a kérdést, hogy milyen revolverrel érdemes versenyezni, zsebből vágtam rá az egyszerű választ: zárt keretessel, mint amilyen a Remington vagy Rogers & Spencer. Persze az ésszerűséget az elöltöltő-fegyveres lövészek körében gyakran írják át olyan világi hívságok, mint hogy mi tetszik, ezért nyitott keretes – legtöbbször Colt másolat – revolvere szinte mindenkinek van. Vagy ha jelenleg nincs ilyesmi a páncélban, akkor vagy volt, vagy lesz.

És valljuk meg, nem lehet ezért senkit sem elítélni, hisz egyszerűen megfogalmazva, piszok jól néznek ki a Navy-k, Army-k, Walkerek, Dragoonok, Pocketek. Van valami vonzóság egyszerűségükben, kiforratlanságukban, olyan tényezők, melyek csak a történelem iránt érzékeny sportlövészek szívét képesek megdobogtatni.

Sokáig az a hit uralkodott, hogy a Coltok nem annyira pontosak, mint a Remingtonok, de megbízhatóbbak, kényelmesebbek, jobban bírják a szennyeződést, stb... Őszinte leszek: sem megbízhatóság, sem kényelem, sem kosztúrás terén nem tapasztaltam még soha, hogy előnyben lennének. A pontosság tekintetében viszont egyáltalán nem biztos, hogy hátrányban vannak, bár van néhány olyan extra körülmény, melynek figyelmet kell szentelni, az biztos.

2010-ben az MSSZ és MEFLSZ közös szabályzata új versenyszámmal egészült ki, a Paterson névre keresztelt diszciplínával, melyet kifejezetten nyitott keretes elöltöltő revolvereknek szervez

a szövetség. Erősítendő a hobbi-szabadidő hangulatát a versenyszámnak, e kategóriában tilos olyan modern eszközöket használni, mint az apertúras lövésszemüveg, vagy a lapos talpú lövészcipő. A friss kategória még csak első évét éli, de az országos csúcs már most 90 kör felett jár.

Nyitott – keret zárt keret: hasonlóságok - különbségek

Mindegy, hogy a keret nyitott vagy zárt, a revolver ugyanazoktól a tényezőktől függően lesz pontos, vagy pontatlan. Vagyis nem igaz az a legenda, hogy a nyitott keretesek pontatlanabbak. Ugyan olyan lesz a szórás kép, ha passzol egymáshoz a

Minden Coltok ősatya - az 1847 Walker .44 Uberti által készített replikája

cső és a löpor-kamra átmérője, nem kotyog a cső a tokon, és pontosan a csőfarra fordul mindig a dob.

A pontosságot – illetve a célzás nehézségét – befolyásolja azonban az irányzékkép. A nyitott keretes revolverek nézőkéje a kakason van elhelyezve, és általában csak leheletnyi az a V bevágás, amelybe a célgömböt kell illeszteni. Persze jó türeszelővel mindez orvosolható. A kakason elhelyezett nézőke egy másik probléma is forrása lehet: ahogy a kakas bevágásai kopni kezdenek, úgy a teljes állásba húzott kakason elhelyezkedő nézőke magassága is változni fog. Ehhez persze el kell löni jó pár ezer lövést egy jó minőségű replika esetében. Változhat a becsapódások helye, azért is, mert a cső leszedhet a tokról, és korántsem biztos, hogy ugyanúgy vissza is tudjuk azt tenni. A cső három ponton rögzül a tokhoz: a tok alsó részén két fém csap illeszkedik a cső alsó nyúlványának furataiba, a tengelyhez pedig egy ék rögzíti a csövet. Ha az éket nem mindig azonos erővel ütjük be, akkor kotyoghat a rendszer, ami pontatlansághoz vezet, vagy változhat a becsapódási pont helye.

Szintén erős tévhit, hogy a nyitott keretes revolverek szerkezete gyöngébb, mint a teljes kereteské. A masszív zárt keret olyan korban jelentett jelentős minőségi előnyt, amikor a metallurgia még gyermekcipőben járt. A modern replikák leggyengébb minőségű gyártói is CIP sztenderdeknek megfelelően készítik fegyvereiket, így semmilyen biztonságtechnikai kérdés nem merülhet fel a próbajeles fegyverekkel kapcsolatban, amennyiben a magát szakértőnek képzelő felhasználó nem módosít rajta valami vitális összetevőt. Sőt, még a réztokos változatok sem sérülhetnek, még a legerősebb feketelőpor töltetek használata esetében sem.

Káros kotyogások

Pontos akkor lesz a revolverünk, ha minél kevesebb a lövést kiszámíthatatlanná tevő kotyogás. Jellemzően két alkatrész szokott kotyogni a nyitott kereteseken: a dob és a tokhoz illeszkedő cső. A dob kotyogása bizonyos határok közt megengedett, sőt, ha a dobrekesztő túl passzentosan illeszkedik a dob bevágásaiba, úgy megtörténhet, hogy egy lendületesebb felhúzás esetén túlfordul a dob. Ha a kotyogás annyira megnő, hogy hátrafeszített állapotban már jól látható félholdak jelennek meg a csőfar és a kamra pereme közt, akkor azonban ideje dobrekesztőt cserélnünk.

Nagyobb a gond, ha cső kotyog a tokon. Ennek több oka is lehet. Az egyik, ha a tok első részén elhelyezkedő rögzítő csapok elkopnak, vagy a csövön található furatok tágulnak meg. Ilyen esetben a fegyvermesteré a megoldás: cserélni kell a csapokat, és újra illeszteni a cső furatait. Szintén kotyogást okozhat a dobtengely meglazulása, melyet egy stift biztosít el a tokban, ha ez kopni

Hátsó irányzék Uberti 1861 Navy replikán

Uberti 1st model Dragoon - a következő lépés a Colt-evolúcióban

kezd, elindul a kotyogás. További mozgás forrása lehet, ha az ék nem illeszkedik jól a cső és a dobtengely bevágásába. Az ék szerepe, hogy egymáshoz húzza az alkatrészeket. Ha kikopik erre már nem lesz képes, ergo a cső mozogni fog a tokon. Az ék cseréjes szerencsés esetben egyszerű, de sajnos gyakran kell újat készíteni, mely a már kikopott bevágásokba illeszkedik.

Bármilyen okból is kotyog a cső tengelyen, a fegyver pontosan lőni nem fog.

A cső és dob összhangja

A dob esetében a kotyogáson kívül 3 tényezőt szoktunk vizsgálni. Az egyik a dob és a csőfar közötti hézag. Ez a rés minél nagyobb, annál több gáz szökik el a rendszerből, és annál több jut a dobtengelyre, melyet könnyen elakaszthat. A nyitott keretes revolverek esetében az a szerencsés helyzet áll fenn, hogy e rés nagyságát állítani tudjuk az ék ki- és beütögetésével. De vigyázzunk! Ha a fegyver csöve nincs megfelelően illesztve a

tokhoz, könnyen annyira rászoríthatjuk a csőfart a dobra, hogy az blokkolja majd a továbbfordulást. Ezért én nem javaslom, hogy ezen változtassunk. Az éknek mindig ugyan olyan erővel kell fognia a csövet, hogy a fegyver pontos legyen.

Másik tényező a dob félholdassága, vagyis amikor a csőfar és a dobkamra a kakas megfeszített állásánál nem esik teljesen egybe. Az elöltöltő-revolverek is rendelkeznek átmeneti kúppal, így minimális félholdasság nem befolyásolja egyáltalán a szórásképet. Ellenben ha a félhold már eléri a kb. 0,5 mm-t, akkor az már várhatóan kedvezőtlenül fog hatni a lövedék formájára, mikor az ólom az átmeneti kúpba csapódik. A hiba javítása nem egyszerű, fegyvermester szükséges hozzá mindenképpen.

A harmadik – és egyben legfontosabb – tényező a dobkamra és a cső barázdák közt mért átmérőjének összhangja. És ezzel el is érkeztünk ahhoz a ponthoz, amely megkülönbözteti egymástól a jó minőségű replikát a gyöngétől. Bármilyen huza-golás is legyen a fegyverben, elengedhetetlenül

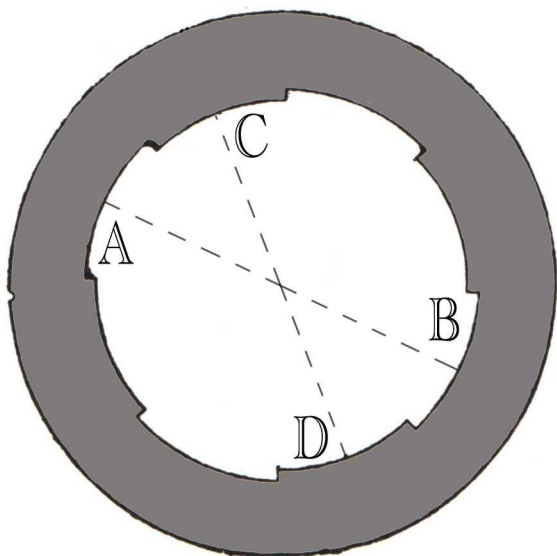
Cső, tok és dobtengely - kritikus pontok minden nyitottkeretes revolveren

Uberti 1851 Colt Navy Squareback .36 - a Navy-revolverek első változata

fontos, hogy a lövedék olyan méretű legyen, mely ki tudja tölteni a barázdákat, hogy a lövedéket a huzagok hatékonyan megforgathassák. Számos replikánál jelent gondot, hogy a kamrák olyannyira lekaliberezik a betöltött ólmot, hogy az egyszerűen úgy megy át a huzagoláson, hogy az csak egy kicsit, vagy egyáltalán nem ér hozzá. Számos revolvvert méregettem végig magam is, és nem volt ritka eset, hogy a kamrák .441-442-re kalibereztek a lövedéket, miközben a cső barázdái közt .450-451 volt az átmérő, míg az oromzatok közt .445-446. Értelemszerűen ebben az esetben például még egy sima cső is jobb lett volna, mint egy huzagolt. Tökéletes esetben a kamra 0,001"-kel nagyobbra hagyja a lövedéket, mint a barázdák közt mért átmérő. Persze akkor sincs gond, ha ugyanakkora a két méret, vagy ne adj Isten 0,001-0,002"-kel kisebbre kaliberez a kamra. Ez utóbbi két esetben még bőven lesz huzagmélység, ami forgatni tudja a lövedéket. Ha a különbség ennél nagyobb, az már baj. Ilyen esetben a dobkamra feldörzsarázása a lehetőség, amit csak fegyvermester csinálhat.

A huzagmérés alapjai:
AB - barázda-átmérő, CD - oromzat-átmérő

Fontos a kamrák mérése azért is, mert különböző gyártók között jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. Az eredeti perkussziós revolverek szinte mindegyikénél a löporkamrák átmérője nagyobb volt a kamratorkolatnál, mint a fenékrészénél, vagyis befelé szűkültek. A replika gyártók ennyire nem voltak precízek, így a modern gyártású replikák mindegyike párhuzamos falú kamrákkal rendelkezik. Ennek mérete pedig attól függött, hogy éppen hol vettek átmérőt a kamrában. Régebbi .36-os ürméretű darabok közt nem ritkán találunk olyan dobokat, melyekből a .375-ös gömblövedék egyszerűen kiesik. Ne essünk kétségbe, ettől nem hibás a revolver. Egyszerűen használjunk túlméretes lövedéket hozzá. Az Uberti .36-osok a .375-ös lövedéket szeretik, de néhány korábbi modellnél itt is szükséges lehet a .380-ás lövedék.

Mit vizsgáljunk még

Vizsgáljuk meg a huzagokat. Értelemszerűen nem jó ha rozsdás a csőbelső, de azt is meg kell mondjam, hogy nagyszerű lyuk-a-lyukba szórásra képesek még a csapnivalóan rozsdagödrös eredeti revolverek csövei is. A kulcs a huzagolás torkolat felőli 4-5 cm-e. Na itt ne legyen sérülés, mert akkor nem várható el semmi a fegyvertől. Szintén fontos a csőkorona épsége. Ha itt gond van, akkor a gázok nem szimmetrikusan fújnak majd ki, és így megbillentik a csövet épp elhagyó lövedéket.

A huzagolás akkor jó ha sekély, a huzagok peremei pedig élesek. A kis huzagmélységre azért van szükség, mert a revolvereknél nincs tapasz, mely tömíti a gázokat, azt a huzagokba sajtolódó ólomlövedéknek és a zsiradékoknak kell megtenni. Az éles peremre pedig azért van szükség, hogy az oromzatok megfelelően kapaszkodhassanak a puha ólomba. (tapasztolt gömblövedékes fegyverek esetén éppen az ellenkezőre van szükség: tompa élű huzagok, és mély barázdák.)

Szintén fontos, hogy a löporkamrák átmérője azonos legyen. Ha egyik kamra jobban kaliberezi

Uberti 1860 Colt Army Fluted .44 - a polgárháborús veterán könnyített dobbal

a lövedéket, vagy jobban szorul benne a golyó, más lesz a gáznyomás, más lesz a becsapódási pont is. A problémát dörzsárazással tudja javítani a fegyvermester. Fontos, hogy a kamrák peremei ne legyenek összeverve. Ez különösen gyakori nyitott keretes revkók esetében, mivel gyakran szedik le úgy a csövet a tokról, hogy a kakast félállásba húzzák, majd a töltőkarral lefeszítik a csövet a tengelyről. Sérülés akkor történhet, ha előtte a lövész elfelejti kiütni az éket...

Vizsgáljuk meg a szerkezetet is. Rossz jel, ha a kakas túlúszható. Ez azt jelenti, hogy a kakas teljes állás bevágását már macerálták. Vizsgáljuk meg, hogy mikor jön fel a dobrekesztő, ha túl korán feljön, az jelzi, hogy már rövid a dobrekesztő kakassal érintkező nyúlványa. Az sem jó persze ha túl pontosan jön fel. Ilyenkor a könnyen túlfordulhat a dob. A jó az, ha kb. 2-3 mm-rel a bevágás előtt pattan fel az alkatrész. Azzal ne foglalkozunk, hogy itt koptatni fogja a dobot. Ez elkerülhetetlen.

Gyakorlat – hogyan lőjünk a nyitott keretes revolverrel?

Tételezzük fel, hogy az eddig végigsorolt tételek mind rendben vannak revolverünkön. Nem marad más feladat, mint megtalálni a helyes töltetet. Első szabály: a lőportöltet legyen annyi, hogy az biztosan elégjen a csőben. Ne feledjük, hogy ha túltöltjük a fegyvert, akkor valamennyi lőpor mindig a csőön kívül fog elégni, de hogy pontosan mennyi, azt sosem tudhatjuk. A változó gáznyomás pedig változó becsapódási pontot fog okozni. A lövedéket térfogatnövelő (pl.: gríz) segítségével emeljük ki a kamra torkolatáig. A lövedék méretét a már említett módon jól válasszuk meg. Felesleges .457-es lövedéket gyömöszölni egy olyan kamrába, amelyik .450-re kaliberezi a gömböt. A zsír, amit használunk legyen jó minőségű. A jó zsír bírja a hideget, meleget, nem fújódik ki a kamrából a szomszédos kamra elsütésekor, puhan tartja az égésterméket, hogy a lövedékek ki tudják tolni maguk előtt az előző lövés kosztát. Figyeljünk arra, hogy a lövedéket mindig azonos

A rögzítőék kivágása eredeti fegyveren - a káros kotyogások egyik oka lehet

Uberti 1862 Police 4,5" .36 - a Colt útja hadseregből a New yorki bűnüldözés felé

mélységbe nyomjuk le, azonos erővel. Ha ez változó, úgy a gáznyomás sem lesz egyenlő minden kamra esetében.

Ha a töltet is meg van, már csak egy dolog van, amire figyelniünk kell: érdemes minden lövés után apró kocogtatással visszatessékelní az éket a helyére. Ha ezt nem tesszük meg, úgy 3-4 lövés után könnyen nyílári kezdhet a szóráskép.

Nos ennyi. Nem is olyan bonyolult igaz? A sok tízeshez innen pedig csak egy jó lövész kell. ■

Nyitottkeretesek - a legendák tovább élnek a lövészek kezében

KAPSZLI KEDVEZMÉNYKUPON

-20% kedvezmény

DP Springfield és EA Enfield elöltöltő hadipuskák árából

Az akció 2012. 04. 01-ig vagy a készlet erejéig érvényes. Más akcióval össze nem vonható. Csak a Kapszli Pontban beváltható!

NYOMTASSA KI!

ÖNTSÜNK TISZTA VIZET A POHÁRBA!

Az elöltöltő-fegyverek lövedékhatása a modern vadászlőszerekhez képest

Németh Balázs cikke

Rengeteg találgatás, hit és félinformáció kering arról, hogy az elmúlt századok elöltöltő-fegyvereinek ólomlövedékei mennyire is voltak hatékonyak a mai vadászlőszerek lövedékeihez képest. Véleménye szinte minden vadásznak van a témáról, tapasztalata azonban hazánkban talán senkinek. Azt már tudjuk, hogy az elöltöltő-fegyverek 100 m távolság alatt éppen olyan pontosak, mint modern vadászpuskáink, és hogy a vad bizony elejthető velük, hiszen elődeink is sikerrel vadásztak velük.

A Magyar Elöltöltő-Fegyveres Lövészek Szövetsége 2008-óta dolgozik azért, hogy meggyőzze a döntéshozókat az elöltöltő-fegyveres vadászat hagyományos vadászati módok közé emeléséről. A szövetség célja az, hogy egy olyan vadászati mód honosodjon meg újra hazánkban, mely értékes részét képezheti a magyar vadászati kultúrának, és hozzájárul hazánk vadászati hírnevének, hagyományainak öregbítéséhez, ápolásához. Az elvégzett munka kapcsán számos cikket írtunk, internetes fórumokban válaszoltunk a feltett kérdésekre, vadásznapokon, vadásztalálkozókon tartottunk előadást, lőtereken tartottunk fegyverbemutatót. A Vidékfejlesztési Minisztérium felkérése alapján részletes tanulmányban dolgoztuk fel a kérdéskör minden aspektusát úgy, hogy minden kérdést igyekeztünk elsősorban az etika oldaláról vizsgálni, s csak ez után gazdasági és jogi oldalakról.

Elmondható, hogy a vadásztársadalomtól csak bátorító, támogató szavakat kapott erőfeszítésünk, s a tapasztalt vadásztársak értékes, jó tanácsokkal segítettek további munkánkat. A sok száz feltett kérdés nagy hányada foglalkozott a célballisztikával, melyre értelemszerűen az elöltöltő-fegyveres vadásztapasztalat híján megfelelően pontos válaszokat adni még nem állt módunkban. Ezt pótolandó kezdett el a Szövetség egy célballisztikai kísérletsorozatot, melynek elsődleges feladata, hogy hellyel – közzel pontos információt adjon arról, miként is viselkedhetnek a modern vadászlőszerek lövedékeihez képest az elmúlt századok elöltöltő lövedékei.

Mit vizsgálhatunk ballisztikai zselatin segítségével?

Sok minden vizsgálható a meglőtt zselatintömb segítségével. Mérhető a behatolási mélység, a bemeneti nyílás és a sebcsatorna átmérője, vizsgálható az időszakos sebcsatorna mérete (ha közben egy nagy sebességű kamerával rögzítjük a becsapódást), vizsgálható a sebcsatorna formája, a lövedék deformálódása, a sebbe vitt szennyezőanyag. De mindennek akkor van értelme, ha ezt hasonlítani is tudjuk valamihez, ugyanis a különböző laboratóriumok által használt zselatin receptek jelentősen eltérhetnek egymástól, ami lehetetlenné teszi, hogy egzakt mérőszámokat kapjunk.

Abban sem lehetünk biztosak, hogy ha zselatinban 40 cm-t tesz meg a lövedék, akkor a vad testében is ugyanekkora távot képes utazni. Ez a tényező is sok mindentől függhet. Szintén fontos, hogy a lövedékhatást ne egy lövés leadásával vizsgáljuk, hanem legalább 3-5 lövés eredményéből vonjunk le tapasztalatokat. Értelemszerűen fontos az is, hogy az egymáshoz hasonlított lövések azonos recept alapján készültek, azonos időben készített és azonos ideig állni hagyott tömbökbe legyenek leadva, ellenkező esetben fals eredményre számíthatunk.

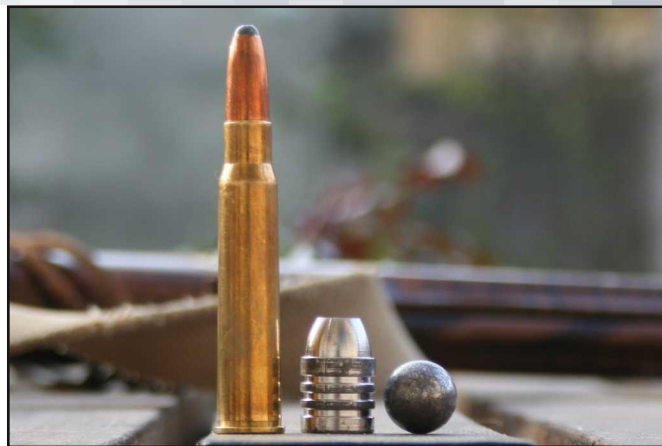
A zselatinos vizsgálatnak akkor sincs értelme, ha a torkolat elé öt méterre tesszük egyszerűen a tömböt. Ha egy valós vadászati helyzetet kívánunk szimulálni, úgy érdemes 50 m-es lőtávolsággal dolgozni. Ez a távolság már adhat valós képet a lövedékek működési mechanizmusáról.

A fegyverek

A kísérlethez olyan űrméreteket választottam ki, melyek hazánkban is ismert, elismert, a világban széles körben alkalmazott vadászkaliberek. Elöltöltő-fegyverek esetében ezért az .54-es (13,9 mm-es) űrméretet választottam, míg a modern kaliberek közül a 8x57 JRS lőszer szemeltem ki. Az elöltöltő lövedékeket egy Pedersoli .54-es űrméretű kovás puskából lőttem ki, míg a 8x57 JRS lőszer egy Krieghoff Hubertus billenőcsövű gavallérpuskából.

A tesztfegyverek és a muníció - 300 év egymás mellett

A muníció: 8x57JRS, .54 Lyman Plains, .54 gömb

A lövedékek

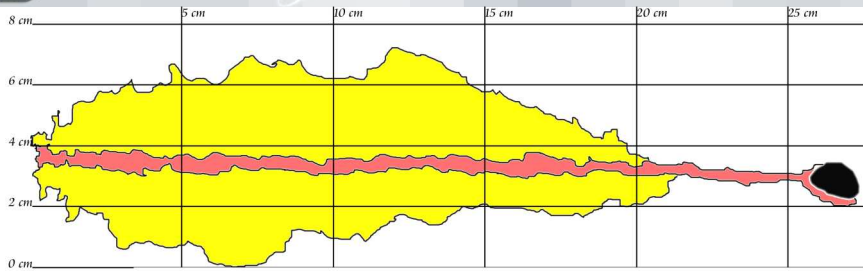
A lövedékek választásánál a nagy számok törvényére hagytam: Európa olyan országaiban, ahol elöltöltő-fegyverrel már vadászni lehet, az egyik legkedveltebb hosszú lövedéktípus a Lyman-féle Plains lövedék. Az észak-amerikai kontinensen azonban sikerrel használják e fegyvert egyszerű gömblövedékekkel is, így e korszerűtlen lövedéktípust is felvettem listánkra. A modern lőszer közül is egy általánosan elfogadott, sokat bizonyított közepkategóriás lőszer választottam: a Norma 8x57 JRS Alaskát. E lőszer lövedéke egy hagyományos soft point vadászlövedék, egyszerűen fogalmazva semmi extra, csak szimplán jó.

Az elöltöltő-fegyver töltetei

A hazai vadászati jogszabályok 2500 J-os torkolati energiát írnak elő a gímszarvas, dämadvad, muflon, és 1000 J feletti torkolati energiát az őz elejtésére. Ezeket az energiakorlátokat tiszteletben tartva az elöltöltő puska gömblövedékes, és kúpos lövedékes töltetét is 2700 J-ra állítottam be lövedék sebességmérő segítségével, hogy a jogszabályban rögzített szintet mindenképpen meghaladjam. A kísérletekhez Swiss FFFg szemcseméretű feketelőpor és Sellier & Bellot csappantyúkat használtam.

A behatolás mélysége

Talán ez a tényező mérhető a legkönnyebben az összes közül. Az ólomgolyó 27 cm-t tett meg a zselatinban, és ezzel ez a lövedék lett a próbák bronzérmese. Nagyobb meglepetés okozott azonban a Plains és a 8x57 JRS lövedék

A gömblövedék útja a ballisztikai zselatinban - rövid út, gyors energialeadás

hatásának összehasonlítása, mivel ezek közel azonos átütést értek el. Az .54-es Plains lövedék 38 cm-t tett meg a zselatinban, míg a Norma Alaska lövedék csak 4 cm-rel többet, 42 cm-t. Meglepő, hiszen a Plains lövedék „csak” 370 m/s-mal és 2000 J energiával csapódott a céltárgyba, míg a Norma Alaska lövedéke 690 m/s-mal és 3000 J energiával.

Hullám és hasadások

A zselatintömbből két egymástól jól elkülönülő lövedékhatás olvasható ki: a lövedék természetesen vág magának egy hosszú csatornát útja során (ábránkon pirossal jelölve), valamint a nagy energiájú becsapódás által a sebcsatorna közvetlen közelében lévő területeken is hasadások, szakadások, roncsolódások jelennek meg (ábránkon sárgával jelölve). A környező szövetek roncsolódását jelző terület hullámként kíséri a lövedék útját.

A gömblövedék zselatintömbjében a golyó által vágott csatornát környező sérülések hulláma kb. 20 cm hosszan kíséri a behatolástól a lövedék útját. Az utolsó 6-7 cm-en a golyó már csak egyetlen vékony hasítást vágva haladt. A központi csatornát 3-4 cm mély, sugárirányú hasadások követték. A legjobban roncsolt részeken 5-6 ilyen szakadás keletkezett. Az Alaska és a Plains lövedék a környező szövetek roncsolódása terén is hasonló eredményt mutatott: mindkét központi csatornát 30-32 cm hosszú hullám kíséri végig, és mindkét lövedék esetében a sugárirányú

hasadások 3-4 cm mélyek voltak. Számuk is megegyezett: a legjobban roncsolt részeken 8-10 ilyen hasadás jött létre.

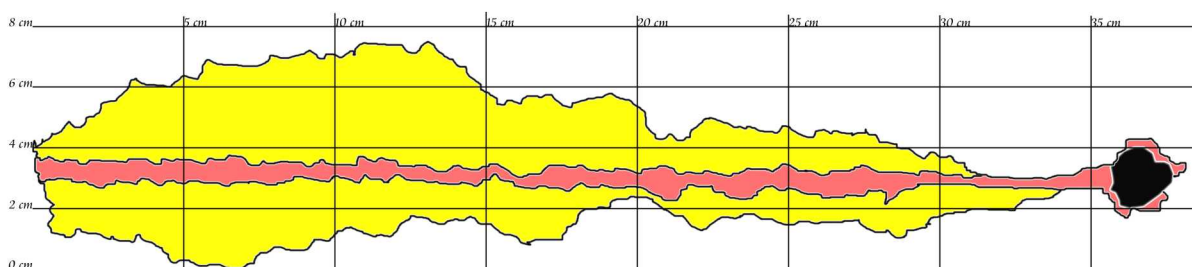
A golyó tehát gyorsabban adja le energiáját, és kisebb a behatolási mélysége is, miközben a környező szövetek roncsolását jelző hullám is rövidebb távolságon fut le. A sugár irányú hasadások mélysége azonos, mint a másik két lövedék esetében, de számuk kevesebb. A Plains és az Alaska lövedék azonban közel azonos lövedékhatást mutatott, a maradandó sebcsatornát mutató képek szinte felcserélhetőek egymással. A Plains lövedék környező szövet roncsolását jelző hulláma árnyalattal hosszabb volt, mint modern vetélytársáé, az Alaska viszont minimálisan nagyobb behatolási mélységet ért el. Kiegyenlített helyzetet.

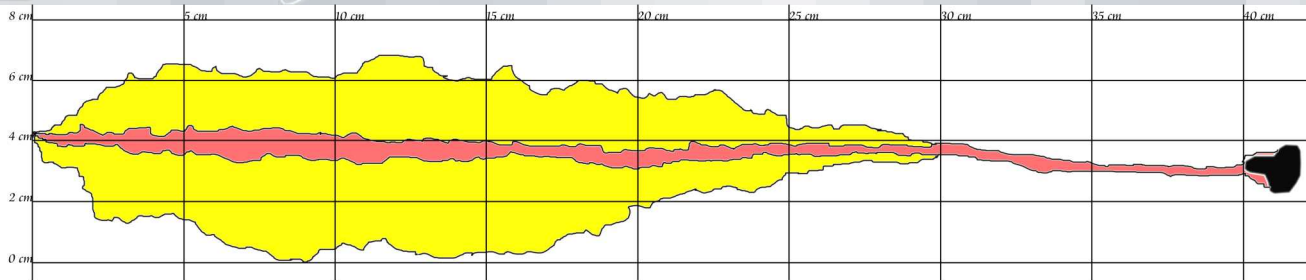
Van azonban egy olyan tényező, melyet a zselatin csak akkor tud megmutatni, ha nagy sebességű kamerával vesszük fel a becsapódást: az időszakos sebcsatorna kialakulása, mely a lövedéksebesség függvénye. Ebből a szempontból vitathatatlan a modern vadászlőszer előnye.

A bemeneti nyílás mérete

E tényező tekintetében mindkét elöltöltő lövedék messze jobban teljesített, mint a modern vadászlőszer lövedéke. Az Alaska lövedékének bemeneti nyílása alig 3-4 mm átmérőjű volt, a környező szövetek roncsolását jelző hullám pedig a bemeneti nyílás után pár milliméterrel indult csak el kb. 45-45 fokban folyamatosan bővülve. Az elöltöltő lövedékek esetében már közvetlenül a bemenetnél is 2-2,5 cm-es hasadásokat

A plains lövedék útja - mélyebb behatolás, erőteljes roncsolás

A modern vadászlőszer lövedéke hasonló roncsolást végez, mint a plains lövedék

tapasztalhattunk, melyek körül ölelték az 1,2-1,5 cm-es tényleges bemeneti nyílást. Ez köszönhető elsősorban az elöltöltő lövedékek nagyobb átmérőjének, valamint a tompa lövedékhegy kiképzésnek.

Lövedék deformáció, tömegvesztés

Deformáció tekintetében az elöltöltő lövedékek előnnyel indulnak, hiszen jóval nagyobb az átmérőjük, mint a modern vadászlövedékeké, és anyaguk is puha ólom, ami segíti a gyors, könnyű expanziót. A lökísérletek során mindhárom lövedék szépen gombásodott: az eredetileg 8,2 mm átmérőjű Alaska lövedék szépen, szimmetrikusan expandálva 16,8 mm átmérőjűre hízott fel, miközben eredetileg 12,83 g-os tömege 11,98 g-ra csökkent (vagyis tömegének 93 %-át őrizte meg). Az elöltöltő lövedékek is jelentős alakváltozáson mentek át. Az eredetileg 13,5 mm átmérőjű gömb 16,1 mm-es átmérőjű lencse formára lapult el, a Plains lövedék pedig szimmetrikus gombásodással 13,8 mm-ről 23,5 mm-re hízott. Az elöltöltő lövedékek egyetlen grammot sem veszítettek eredeti tömegükből.

A zselatinba leadott lövés természetesen nem szimulálja azt az esetet, amikor a lövés csontot ér. További vizsgálatokat fogok végezni, hogy lássuk ilyen esetben hogyan működnek a lövedékek.

A becsapódási energiákról

Az elöltöltő lövedékek kedvezőtlen formájuknak köszönhetően gyorsabban veszítik el energiájukat és sebességüket, mint a modern vadászlőszer lövedéke. Hogy ennek jellegét érzékeltessem, legegyszerűbb, ha ismét csak közvetlenül egymáshoz hasonlítom őket. A 2700 J torkolati energiával induló .535-ös ólomgolyó 50 m-en 1500 J energiával bír még, ez annyi, mintha a 8x57 JRS Alaska töltény lövedéke 330 m távolságon találna célt. Az .54-es Plains lövedék

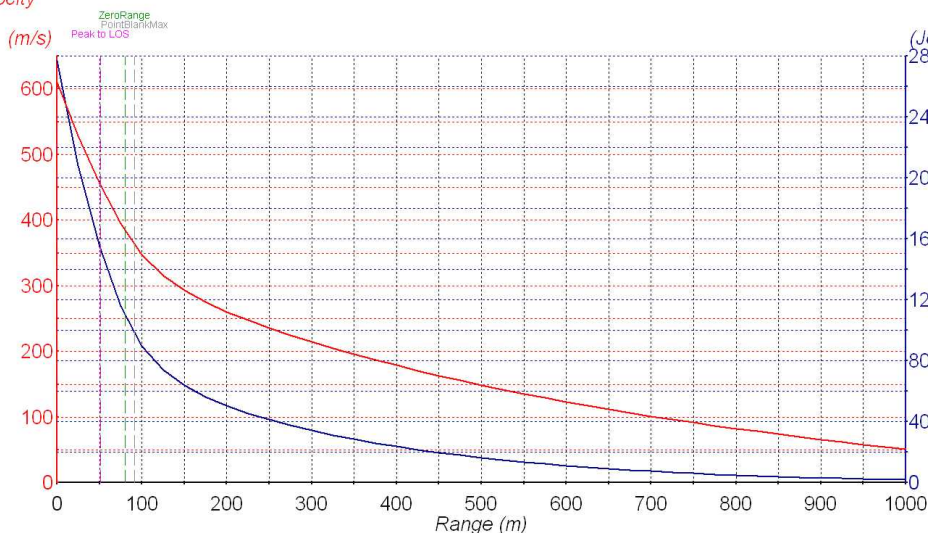
Bemeneti nyílások fentről lefelé sorrendben: gömblövedék, plains, 8x57 JRS

Ilyen volt - ilyen lett: a becsapódáskor mindegyik lövedék deformálódik

Velocity

Energy

A gömblövedék sebessége és energiája

hogy elöltöltő-fegyverrel nem célszerű 100 m feletti lövéseket vállalni. Ennek három oka van. Ha gömblövedéket használunk, úgy a kedvezőtlen forma miatt a lövedék e távon már rengeteget veszít az energiájából. (100 m-en a 2700 J torkolati

esetében 50 m-en 2000 J energia marad, ez megfelel annak az energiának, mellyel a 8x57-es lövedék 220 m-en rendelkezik. Ez a távolság OBT-re belőtt modern vadászpuska esetében (OBT: optimális belövési távolság, az a távolság, ahol a lövedék másodszor metszi a célzövetet úgy, hogy a ballisztikai görbe magassága nem emelkedik több, mint 4 cm-rel a célzövet fölé) éppen az a távolság, melyen belül még célpontáthelyezés, vagy céltávcső állítás nélkül vadászhatunk e lőszerrel. Azt pedig azt hiszem senki sem vitatja, hogy ezen a távolságon a 8x57 lőszer tökéletesen megfelel bármely nagyvadunk eljuttatására.

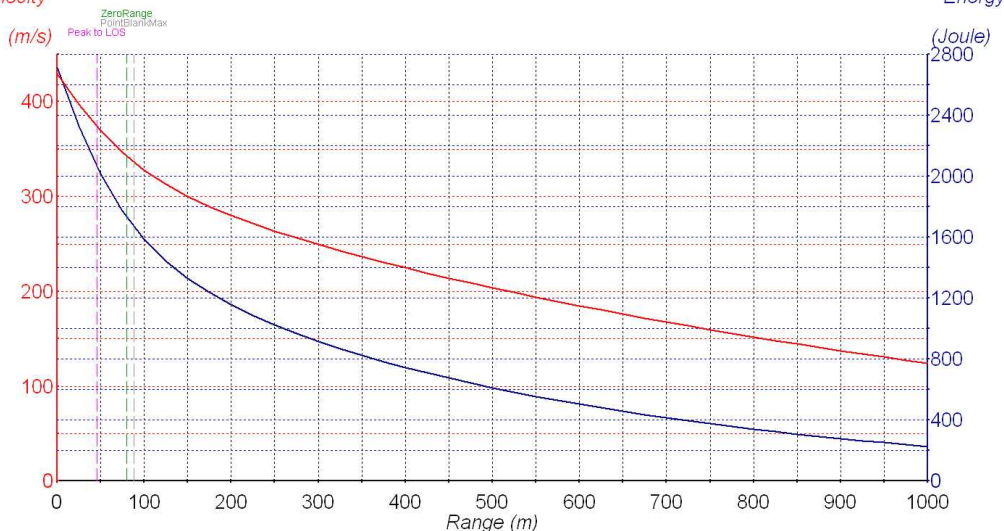
Összefoglalás

Az elöltöltő-fegyverekkel és lövedékekkel évszázadokon keresztül vadásztak sikerrel, és ma is alkalmasak szép vadászélmények megszerzésére. Ahhoz azonban, hogy majdan a puskákat megfelelően tudjuk vadászatra alkalmazni, ismernünk kell töltetünk képességeit. Rengeteg választási lehetőségünk adódik mind a kaliber, mind a töltet, és mind a lövedék tekintetében, ezért nagy a felelősség. Körültekintő döntés szükséges. Alapszabály,

energiával induló .535-ös gömblövedék már „csak” 900 J energiával rendelkezik). Ugyanakkor bármely elöltöltő lövedékre igaz, hogy röppályája íveltebb jóval, mint a modern vadászlőszerek lövedékéjé, így célpontáthelyezés, és irányzékállítás nélkül csak 80-100 m-ig tolható ki a vadászias lőtávolság. A harmadik korlát a lövedék viszonylag jelentős rövideje nagyobb lőtávolságokon. A lövésbe könnyebben „belelép” a vad.

A nagy tömegű hosszú lövedék már jóval könnyebben tartja meg energiáját mint a golyó, még 100 m-is 1600 J-lal rendelkezik a 2700 J energiával induló .54-es Plains lövedék. E lövedéktípus maradandó sebcsatornája 50 m-es becsapódás esetén mind kiterjedésében, mind hosszában szinte azonos képet mutat a 8x57 JRS Norma Alaska töltény lövedékének hatásával. Az elöltöltő lövedék egy előnnyel is bír a modern versenytárral szemben: az Alaska lövedék szinte

Velocity

Energy

A plains lövedék sebessége és energiája

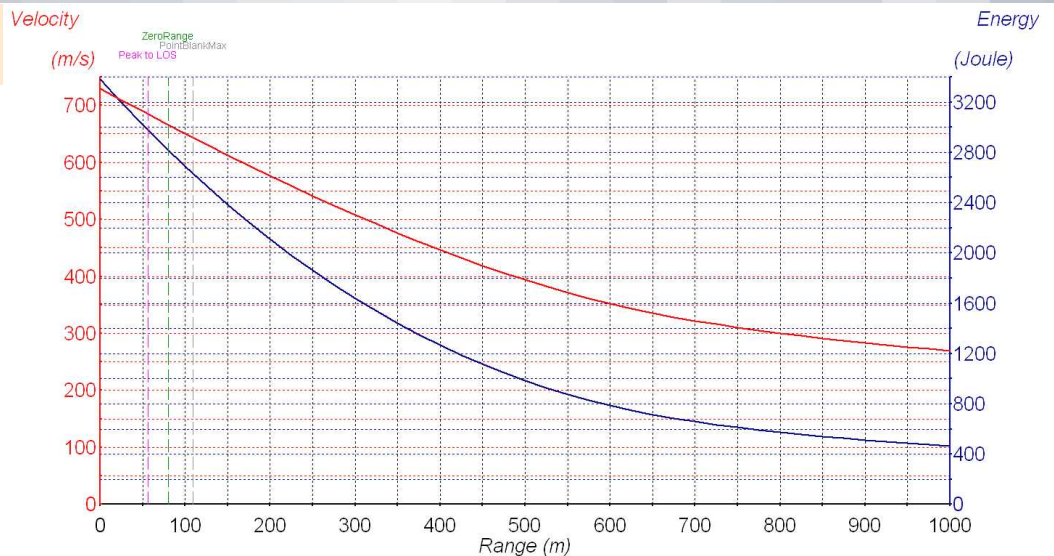

A 8x57 JRS lövedékének sebessége és energiája

pontszerű bemeneti nyílásával szemben jelentős, 1,5-2,5 cm-es nyílást vág már a bemeneti oldalon is, így itt is biztosított lehet az erős vérzés. Szintén előnyt jelent e lövedéktípusok nagy átmérője, mely értelemszerűen megnöveli a lövedék által vágott csatornát, bővebb vérzést biztosítva.

A zselatin tesztek bizonyítják, hogy a közkedvelt .54-es elöltöltő vadászkaliber golyóval minden kétséget kizárólag alkalmas öz, vaddisznó süldő elejtésére 50 m-es távolságon belül, hosszú lövedékkel pedig sikerrel terítékre hozható bármely hazai nagyvad faj 80-100 m-es távolságon belül. Tovább árnyalja a képet, hogy léteznek olyan elöltöltő-fegyverek is, melyekkel 3700 J-os torkolati energiát tudunk elérni úgy, hogy nem haladtuk meg a gyártó maximális töltetere vonatkozó ajánlásokat.

Az .54-es elöltöltő puska két hátránya a modern vadászpuskához képest a kisebb hatékony lőtáv és a lassú újratöltés. De valóban hátrány ez? A kérdés az, hogy mit jelent a vadászat? Ha csak a biztos terítéket, akkor ez valóban hátrány. Ha a cserkelést, kifinomult vadászérzékeket, mértékletességet, akkor sokkal inkább előny. ■

Plains vs 8x57JRS Alaska gyors összehasonlítása

Előnyök:

- Nagy átmérőjű lyuk már a bemenetnél is
- Nincs tömegvesztés

Azonos képességek:

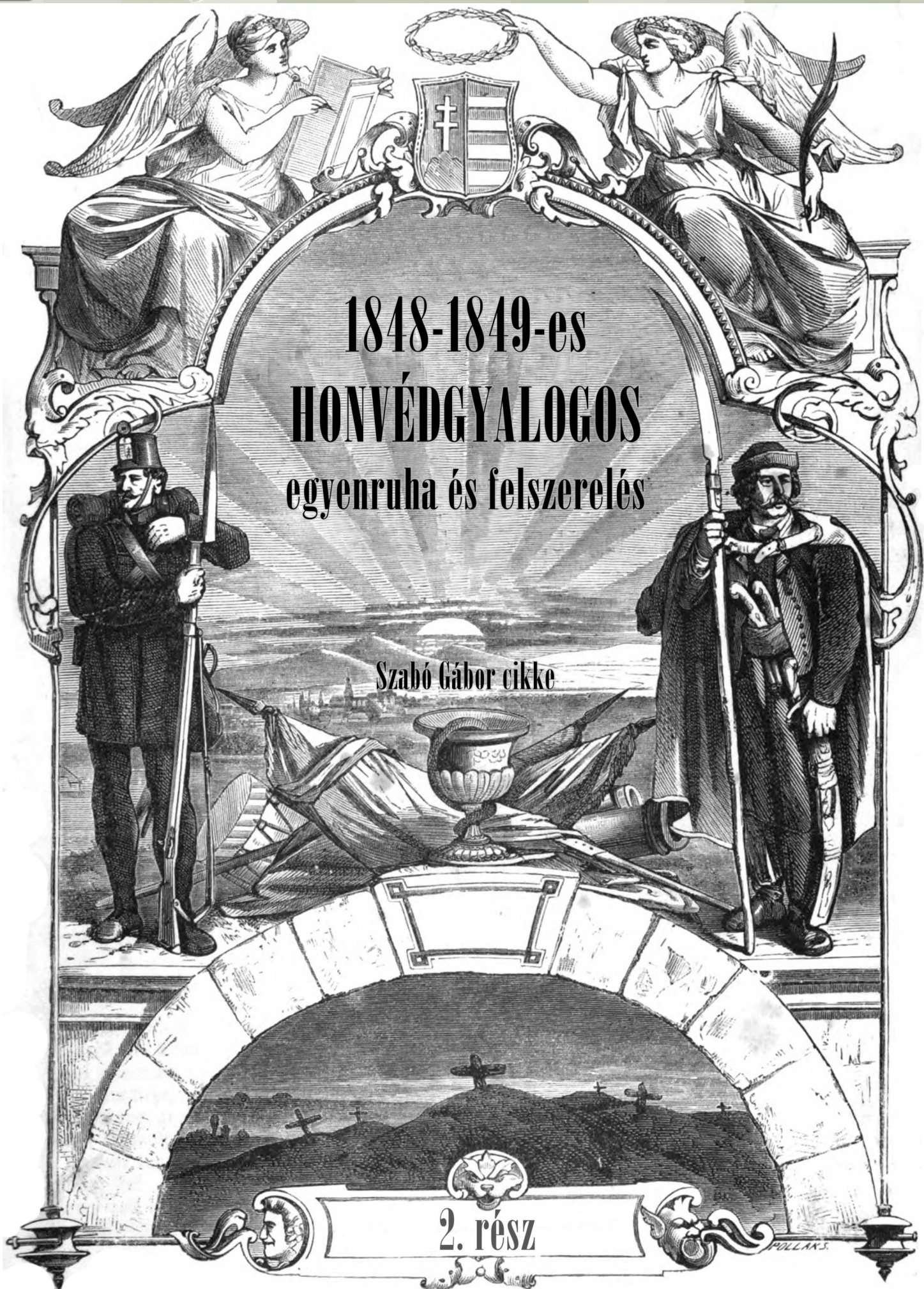
- Szinte azonos behatolási mélység
- Környező szövetek azonos szintű roncsolódása
- Nagy átmérőjű sebcsatorna
- Azonosan jó expanzió képesség

Hátrányok:

- Korlátozott lőtávolság – max. 80 m az ívelt röppálya miatt
- Lassú újratöltés

A teszt ballisztikai eredményei

Lövedék	Tömeg (g)	BC	Vo (m/s)	Eo (J)	V50 (m/s)	E50 (J)	V100 (m/s)	E100 (J)	Maradv. töm. (g)
Frotier									
.535 RB	14,8	0,075	610	2700	450	1500	350	900	14,8
.548 Plains	29,5	0,140	429	2716	370	2030	330	1600	29,5
Krieghoff									
Alaska 8x57	12,7	0,345	730	3385	690	3000	641	2600	11,99

1848-1849-es
HONVÉDGYALOGOS
egyenruha és felszerelés

Szabó Gábor cikke

2. rész

Cikkünk előző részében röviden áttekintettük a honvédgyalogság egyenruházatának kialakulásában szerepet játszó legfontosabb tényezőket. Betekintést nyertünk vonatkozó szabályzatokba, illetve azok egymással való kapcsolatába. Nem utolsó sorban pedig számba vettük a honvédgyalogság atilla és a gyalogsági csákó legfontosabb jellemzőit. Tettük mindezt annak érdekében, hogy az 1848-49-es forradalom és szabadságharc kora iránt érdeklődő hagyományörzők és történelmi lövészek fejleszteni tudják meglévő ruházatukat és felszerelési tárgyukat.

A következőkben három korabeli ruhadarabot tekintünk át. Továbbra is a fennmaradt eredeti darabokra, írott forrásokra és a józan észre támaszkodunk, mikor megpróbáljuk egy-egy tárgy jellegét megragadni.

Tábori sapka

A honvédség tábori sapkája talán éppen olyan legendás, mint az atillája – ezt talán a veressipkások története bizonyítja legjobban. Emellett azonban gyakran hallhatunk egy másik mondát is – noha az előzővel ellentétben semmi alapja nincs. E szerint a honvédek tábori sapkának mintájára alkották meg az Egyesült Államok hadseregében rendszerített forage cap-et – amelyből egyébként szintén ikonikus ruhadarab lett. A monda szerint az amerikaiak egy karton merevítést varrtak a honvédsapka tetejébe és ezt használták mintának a saját sapkájukhoz.

Mindamellet, hogy emigráns volt honvédek is kivették részüket az államok közti háborúból, ter-

mészetesen a honvédsapkának semmi köze nincs a tengerentúli fejfedőhöz. A forage cap nem más, mint az USA hadserege által a gyalogság részére korábban rendszerített, felfelé keskenyedő csákó puha oldalú változata. Erre a karton merevítésre kerültek fel a polgárháborúban a hadtest-, ezred- és századjelzések. Ez magyarázza, miért maradt meg az ikonikus karton merevítés a sapka tetején. A történelmi hűség kedvéért azért megjegyezzük, hogy akkoriban ez volt az aktuális csákódivat – a 48-as honvédcsákó mellett az 1850-ben és 1860-ban a császári sorgyalogságnál rendszerített csákók is ezt a fazont követik.

De térjünk vissza a tábori sapkához. Szerencsére ma már itt is hozzáférhetőek jó minőségű, autentikus replikák és nem kell mindenkinek legyártania a saját sapkáját. Azonban néhány dologra mindenképpen figyeljünk oda, ha hiteles megjelenítésre törekszünk: a sapka anyaga kék posztó, veres szegéssel. Hogy ez pontosan milyen színt is takar, azt a gyakorlatban az éppen hozzáférhető anyag befolyásolta – ahogy a veressipkások esete is mutatja. Azonban nem baj, ha tudjuk, hogy a KK Armee szokása volt a használt nadrágokból tábori sapkát varrni. Nem lenne meglepő, ha ezt a hagyományt a honvédsereg és folytatta volna.

A szabályzat egyébiránt a színeken kívül nem ad bővebb leírást a sipkáról. Ráadásul a szabályzat követése és a történelmi hitelesség itt sem találkozik: az előírt veres századszámokat nem szükséges felvarrni a sapkára, mivel azokat a gyakorlatban sem használták.

Azonban a színek mellett nem baj, ha még néhány ismeretetőjeggel tisztában vagyunk. A sapka homlokrészének tetején magyar trikolor rózsának kell lennie, amely alatt nemzetiszín fonatból készült gombhurok vesz körbe egy gombot. Ez a gomb azonban lehet rézből vagy óntvözetből is. Egyes sapkákról a gomb és a gombhurok teljesen hiányzik – nem biztos, hogy azok a használatból szakadtak le, vagy eleve nem varrták fel őket. Egyes – feltehetően tehetősebb tisztek által készítettett – darabon hímzett magyar címer található.

Honvédgyalogság téli menetöltözetben (Domonkos rajza)

A panyókás sapka a tisztikar tábori viselete volt

Az újabban készített replikák mindegyikén található állszíj, amely azonban nem minden eredeti példányon található meg. Az állszíj ebben a korszakban már kezdte elveszíteni jelentőségét, ahogy a nehéz, magas csákókat is kezdték csak díszelgésre használni.

Nadrág

Mint a cikk előző részében említettük, a honvédség öltözködési szabályzatát megalkotó Haditanács nagyban támaszkodott saját korábbi nemzetőrségi szabályzatára. Azonban eredetileg nem csak az atillát és csákót vették volna át a nemzetőrségtől, hanem szürke pantallójukat is. Azonban az elhatározás megszületése után hamar elvetették az ötletet és a közös hadsereg magyar ezredeiéhez hasonló kék magyar nadrág került rendszerítésre. Mindez aligha volt független attól, hogy szürke anyagból nem találtak elegendőt a lefoglalt hadianyag-raktárakban, míg a sorgyalogság tartalékai rendelkezésre álltak. Így a honvédnadrág kizárólag a zsinórozás színében tér el a császári nadrágtól. A szabályzat sem ír mást: búzavirág színű nadrág szűk magyar nadrág és veres zsinór az előírás.

A mai kor emberével ellentétben a szabályzat alkotói számára egyértelmű volt, hogy milyen a magyar nadrág. Ezért nem felesleges, ha leírjuk: a magyar nadrág oldalt lefutó zsinórral rendelkezik

Honvédség Than Mór festményén - a sapka itt valóban az amerikai polgárháborút idézi

és egy-egy vitézkötéssel a combok közepén. A nadrághajtóka kialakítása nem változott a századok során: előre lehajtható lap fedi a nadrág hasítékát.

Egy jó nadrág éppen olyan fontos a hiteles megjelenítéshez, mint az atilla vagy a korhú fegyver. Pedig talán nem túlzás azt mondanunk: jelenleg sem történelmi lövészek, sem hagyományörzők közt nem látni megfelelő nadrágot. Csak a legutóbbi időben – a cikk írásával párhuzamosan – készültek el az első darabok, amelyek minden tekintetben eleget tesznek a vonatkozó szabályzatoknak. Több oka is van annak, hogy a több száz negyvennyolcas hagyományörző közt sem találunk egyetlen megfelelő nadrágot – mondhatni le van gatyásodva a társaság.

Egyfelől, a búzavirágkék posztó jelenleg nehezen hozzáférhető. Ha színben megfelelő anyag beszerezhető is, az nagy valószínűséggel filc. Ebből az anyagból akkor érdemes magunknak varratni, ha a nadrágot csak évi pár alkalommal szeretnénk viselni és nem megyünk benne hadijátékra. Sajnos ugyanis a filc hamar el fog kezdeni kopni, foszlani és bolyhosodni. Mindamellet pedig az eredeti darabok sem filcből, hanem posztóból készültek. Ha sikerült is egy-egy csapatnak filc helyett más anyagot szerezni, akkor az minden esetben valamilyen kevert szövet és csak részben tartalmaz gyapjúszálakat.

Másfelől, a nadrágok szabása, kialakítása sok kívánnivalót hagy maga után. A jelenleg használt legjobb nadrágok is sokszor úgy állnak a viselőiken, mintha melegítőt húzott volna. A korszakhoz hű viselet egyértelműen a szűk magyar nadrág – bármennyire is furcsa ma egy férfinak feszes, combhoz és lábszárhoz simuló nadrágot húznia. A honvédek azonban még ki is tömték a nadrágjukat hogy szépen, feszesen álljon rajtuk. Hiába, a divat változik, az emberi természet nem...

Vitézkötés a honvédgyalogos nadrágon - a zsinór színe különbözteti meg a sorgyalogos nadrágtól

Köpeny

A császári hadseregben jóval kevesebb változást mutatnak a köpenyek, mint a zubbonyok vagy a csákók. A hétéves háború után, 1770-ben rendszeresítették azt a köpenyt, amelyet a birodalom összes gyalogos egysége használt egészen a napoleoni háborúk végéig. 1820-ban döntött csak úgy a hadvezetés, hogy új köpenyt rendszeresít – de apróbb változásokon kívül nem nyúlt hozzá a XVIII. századi mintához. Ezt a változatot használta aztán a gyalogság egészen az 1850-es évekig: így a szabadságharc időszakában is.

Külön honvédköpenyt nem is különböztetünk meg a császári sorgyalog- és vadászezredek által használt változattól. Ez a ruhadarab térdig ért – bár mivel egy méretben készült, ezért a használója legfeljebb feljebb hajthatta, szabadideje terhére. A derékrészen szűkítő fogja össze a köpenyt, ez alatt pedig az ún. lépésszabályzó található. Ez az alkalmatosság tulajdonképpen egy ülepig tartó sliccelés volt, amelyet 8 gombbal lehetett a kívánt méretűre állítani, azaz: a katona még éppen tudjon lépni, de ne a köpeny ne lobogjon rajta. Tulajdonképpen ez a két tulajdonságkülönbözteti meg az 1770-es változattól, amelyen egyszerű sliccelést található, szűkítő pedig nem.

A viszonylagos kényelmet szolgálta, hogy kézmelegítő vágásokkal rendelkezett – természetesen nem zsebbel. A keresztszík és a patrontáska szíjának rögzítésére mindkét oldalon egy-egy vállszalag található, amelyen megjelölték az ezred színeit is. Ezek a színek visszaköszönnek a köpeny álló gallérján is, a gombok színe pedig szintén az ezredet jelezte. A köpenyhez tartozott a pelerin, amelyet a katona gombbal rögzíthetett a köpenyen. Ez a nagy szövetdarab szolgált a teljes

felmálházott felszerelés védelmére az eső ellen, így a hátbőröndöt is befedte. Csak a patrontáska tokmánya és az oldalfegyver – szurony, altiszt vagy gyalogsági kard lógott ki alóla. A pelerint emellett a katonák nagy hidegben vagy csapadékos időben kendőként a fejükre terítették – alighanem a tisztek hallgatólagos jóváhagyásával. Jó idő esetén a köpenyt a hátbőröndre málházták, illetve koszorúba kötve a vállon átvetve viselték. Minthogy pokrócot nem hordtak magukkal, ez szolgált katonáknak fekhelyül is. Sejthetjük, hogy nem a makulátlan tisztaság jellemezte ezért a köpenyeket...

A honvédsereg természetesen itt is átvette a gyalogsági raktárak készleteit. Mint a többi ruhadarab esetén is láttuk, a szabályzat megalkotóit éppen ez a megfontolás vezette, és nem is rögzítettek a regulában más: „köpönyeg: szürke mint a soreszredeké”. 1848-49 hideg telén azonban a raktárakból kikerült sorgyalogsági és ósdi, napoleoni köpenyek sem nyújtottak elegendő védelmet. Aki tehette bekecseket, szűröket, állatbőröket vett magára a hideg ellen. Sejthetjük, hogy a sokszor még a nyáron kiadott vászon kitlikben harcoló honvédek nem hagytak hátra egyetlen köpenyt sem, amit az elesett vagy fogságba esett császáriakról le lehetett húzni...

Folytatjuk!

Sorgyalogos legény és altiszt 1848-ban Ottenfeld rajzán - két példa a köpeny málházására

HUGH GLASS

A határvidék legendás prémvadásza

írta: Nancy M. Peterson

fordította: Mezei Ilona

Mindenki tudta, hogy Hugh Glassnak bevégeztetett.

Egy pillantás elég volt ahhoz, hogy lássák: a grizzlimedve 3 hüvelyknyi karmai alig hagytak valamit épségben az öreg trapperből. Már ami egyáltalán kivehető volt a mindent elborító vértől. Látni Glass darabokra tépett skalpját, arcát, mellkasát, karját és kezét... Nézni hogyan kapott bele a grizzli a vállába és a hátába... Csak hallgatták, hogyan bugyborékol a vér a torkán lévő sebből minden egyes lélegzetvételnél. Mégis az volt igazán megdöbbentő számukra, hogy egyáltalán még lélegzett. Újra. És megint.

Keménynek tartották az öreg mosómedvét (a hegyvidéki férfiak hívták így magukat) 1823 nyarán, amikor a Felső-Missouri vidékén a hód várait indultak felkutatni. Ha ekkor valaki azt mondja, hogy Glass és az ő története örökéletű lesz, azt Andrew Henry őrnagy és a vele lévő kilenc prémvadász hitetlenkedve fogadta volna. Hogy vita tárgya lesz, nem lepte volna meg őket. Az, hogy néhányan hazugnak fogják tartani és hős bajtársainak rágalmozásával fogják majd vádolni, zavarba hozhatta volna őket. Már annak gondolatától is nevetniük kellett volna, hogy Hugh Glass az amerikai legenda részévé válik, történetek és költemények hőse lesz. Haldoklott. Bármelyik percben vége lehetett. Ezt a bolond is láthatta.

Csapatukból 17 embert már megöltek az ellenséges őslakosok.

Az Arikara indiánok (más néven Ree indiánok) tizenötüket ölték meg június 2-án abban a támadásban, ami végül tutajjaik elhagyására kényszerítette őket a Missourin. Minekután a hegyekbe vezető útvonal le volt zárva, a Nagy folyó völgyében vánszorogtak nyugatnak.

Szeptember közeledett, de néhányan közülük még mindig ennek az ütközetnek a sebeit viselték – köztük az öreg Glass is, aki egy golyót kapott a combjába. Ha az ólom nem is tudta megállítani, a grizzli végül megettette.

A társaihoz képest idősnek számított. A negyvenes éveinek elején vagy annak környékén járó Glass elég idős volt ahhoz, hogy olyan fiatal emberek apja lehessen mint Bridger, aki második évét töltötte prémvadászként. „Öregnek” csak a szeretet és a tisztelet jeleként hívták. Glass magányos farkas volt, aki szerette a saját útját járni. Jellemző volt rá, hogy időnként bajba került, mert mindig mindenből a legjobbat akarta megszerezni. De az ő tudása és bátorsága mindannyiuk hasznára vált. Magas, erőteljes felépítésű férfiként nem hátrált meg a harcban.

A komor csapat néhány tagja, akik közrefogták a haldoklót, azt gondolták Glass megérdemli, hogy elveszti most ezt a csatát. Mindannyiukat nagy veszélynek tette ki.

A U.S. Army a pusztító júniusi támadást követően csak egyetlen erőtlén kísérletet tett bosszút állni az Arikara falun. Amennyiben néhány frusztrált prémvadász nem gyújtotta volna fel maga, a Reek az arcukba nevettek volna.

Henry megparancsolta az övéinek, hogy maradjanak szorosán együtt amint haladtak az országon keresztül a Yellowstone folyón lévő prém átvezetőhely felé. Csak két kiválasztott vadásznak engedélyezte, hogy tőlük távolabb merészkedjenek, de

kérve őket, hogy lövéseikkel lehetőleg ne hívják fel a csapatra a figyelmet.

Minden óvintézkedés ellenére az újabb éjszakai támadásban két további embert vesztek el, többen pedig megsérültek. Amikor a támadó harcosokról kiderült, hogy az általában barátságosnak mondott Mandanok, a trapperek rájöttek, hogy a törzsek a Ree indiánokhoz hasonlóan ellenük fordulnak: így az Assinibionok, Sziúk, és a Hidatsások a Feketelábúakat is ellenük fordítják. Ők peddig már eddig is könnyű prédának tartották a fehéreket.

Az óvatlanság halálos lehet számukra.

A lövések, amivel a grizzlit és a két bocsát leterítették, visszhangoztak a vízmosás felett.

Csakúgy, mint Glass ordítása.

El kellett temetniük a 18. áldozatukat és odébbállni. Azonnal. Ám ez a test még mindig lélegzett. Néhányan, miközben Glasst figyelték, visszaemlékeztek arra, hogy milyen gyorsan és könnyörten volt a legutóbbi ütközetben. Hogyan ápolta a sérült, nagyon fiatal John Gardnert – aki tudván, hogy haldoklik, megbízta Glasst, juttassa el az utolsó üzenetét családjának Virginiába. Valahol a homályba vesző múltban Glass eleget tanult ahhoz, hogy tisztán és elegánsan tudja kifejezni magát írásban. Több mint jónak bizonyult ezen érzékeny feladat végrehajtására.

„Fájdalmas kötelességem, hogy tudassam Önökkel fiuk halálát” írta Glass a fiatalember apjának. „Miután meglőtték, még élt egy rövid ideig, és megkért engem, hogy tájékoztassam szomorú végétéről. A csónakba vittük, ahol hamarosan meghalt. Csapatunk egyik tagja, Mr. Smith mindannyiunkat megindító imát mondott, és biztosíthatom arról, hogy John békében halt meg.”

De a levélíró nem szánta a sors ugyanerre az útra. Társai csíkokat hasítottak ingeikből, és amennyire csak tudták, bekötözték Glass sérüléseit. Biztosak voltak afelől, hogy reggelre meghal. Amikor azonban a nap felbresztette őket, még mindig lélegzett.

Hugh Glass története több kortársától származó, adataiban eltérő beszámolóiból áll össze. A nagyrabcsült hegyi ember, George C. Yount azt írta visszaemlékezéseiben, hogy ő közvetlenül Glasszal beszélt, csakúgy mint az Allen nevű trapperrel (Hiram Allen tagja volt Henry őrnagy 1823-as csapatának) valamint Glass

egyik későbbi, a feljegyzések szerint Dutton nevű társával.

Allen visszaemlékezése szerint Henry őrnagy utasítására levágott ágakból hordágyat készítettek és azon vitték a hörgő, véráztatta férfit két napig, vagy még annál is tovább. Bármilyen kis távolságot is tettek meg, az túl fájdalmas volt és túl sokáig tartott. A Grand River elágazásánál (napjainkban Dél-Dakota) a trapperek egy olyan helyre értek, ahol a fás liget takarásában egy, még a tavasszal megduzzadt patak futott. Henrynek szembe kellett néznie a tényekkel. Akár minden emberét elveszítheti, miközbe egy olyan valakinek az életét akarja meghosszabbítani, aki valójában már halott.

Itt is hagyhatják Glasst, és amennyiben képes rá akkor felépül, ha nem, akkor békében meghal.

Az őrnagynak két önkéntesre volt szüksége, hogy azok kivárják, amíg bekövetkezik aminek be kell következnie és tisztességesen eltemetik Hugh-t. (Az őrnagy úgy vélte, ez nem várat sokára.) Aztán majd azok ketten beérik őket. A társaság mindkét önkéntesnek több havi keresetnek megfelelő jutalmat fog fizetni. Várt. Sem Allen, sem a tapasztalt Moses Harris nem gondolt arra, hogy a jutalom miatt megérné kockáztatni az életüket. Halotti csönd volt. Végül egyikük, John S. Fitzgerald majd a 19 éves Jim Bridger megszólalt.

Bár mindannyiuk közül Bridger volt a legfiatalabb, azon kívül, hogy magáról gondoskodott, hűgát is támogatta a keresetéből.

Gyakorlatias okból-e, részvétből vagy tapasztalatlanságból fakadó ifjúkori optimizmusuk miatt, de Bridgerék vállalták a feladatot. Mielőtt bármelyikük meggondolhatta volna magát, Henry és a többi hét ember gyorsan odébbállt.

Fitzgerald és Bridger egyedül voltak – kivéve azt lábaiknál beszáradt vérben fekvő, ziháló valakit, aki már csak árnyéka volt önmagának. Azon kívül, hogy néhány csepp vizet adtak neki és elhajtották róla a legyeket, semmit nem tudtak érte tenni. Minden órával fokozódott helyzetük veszélyessége. Semmi mást nem tehettek magukért, mint aggódva figyelni az indiánok jeleire és megásni a sírt, ami hamarosan készen is állt. Még egy nap és még egy éjszaka. Annak reménye, hogy beérik a többiek, már szertefoszlott.

Még egy napfelkelte, és Hugh Glass alig hallható levegővétele úgy zárja be őket veszélyes táborukba, amilyen hatásosan teszi ezt a pókháló az elfogott léggel. És olyan végzetesen is.

Fitzgerald a mellett érvelt, hogy álljanak odébb, hiszen a sérült halálos verítékében úszik, de ez még az örökkévalóságig eltarthat. Ők már úgy is továbbmaradtak annál mint azt Henry elvárta és többet is kockáztattak. Ideje volt, hogy saját menekülésükre gondoljanak. Senki nem fogja hibáztatni őket. A fiatalabb beleegyezett az indulásba. Gyorsan összeszedték a felszerelésüket. Ám ahogy Fitzgerald összecsomagolt, az volt a határozott szándéka, hogy

az életénél valamivel többet mentsen meg onnan. A jutalmat és a hírnevet is magáénak akarta. Ehhez azonban az kellett, hogy Henrynek Glass haláláról és elföldeléséről adjanak számot. A sírban Glassnak nem lesz szüksége a puskájára, de a lőporra és az ólomra sem. Csakúgy, mint a késére, a kovakövet és fenőacélt tartalmazó zsákjára sem. Ha nem veszik magukhoz az összes felszerelését valaki biztosan megkérdezi, miért nem tették. A hegyekben nem lehet a halott mellett értékes felszerelést veszni hagyni.

Bár taszította Bridgert ez a gondolatmenet – a még meleg, lélegző, újra és újra felnyögő test fellett állva – mégsem tudott meggyőző érveket felhozni ellene. A sérültet odébb vitték, hogy elérhesse a vizet, biztosra véve, hogy amire szüksége lenne hátralévő napjaiban az rendelkezésre áll. Odébbálltak, magukkal vive Hugh Glass tulajdonát képező összes felszerelést.

Azonban nem tudták tőle elvenni azt, ami valóban létfontosságú volt: eltökéltségét, társainak árulása miatt érzett dühét és az akaratát felépüljöni és bosszút állni.

Sérült fejében az agya lázban égett: hol elmerült az eszméletlenségben, hol magához tért. Közel volt a halálhoz – de átélte már ezt korábban is, szorult helyzetben szerencséje pedig soha nem hagyta el teljesen.

Olyan sérüléseket élt túl, amilyenek azoknak a gyáváknak még csak álmukban sem jutnának eszükbe.

Már hat évvel korábban bevégezhette volna, abban a Pawnee indián faluban.

Fel tudta idézni a társa testének melegét, miután azt a Skidi Pawnee indián fogvatartóik fellógatták, tülelevelek százait lötték a bőrébe és élő emberi fáklyává változtatták át. Glass lett volna a hajnali csillagnak bemutatandó soron következő áldozat.

De amikor eljött az ő ideje, valami arra ösztökélte, hogy előhalásszon a zsebéből egy csomag cinóbervörös port és hidegvérrel a főnöknek ajándékozza. A ritka és értékes vörös festék, mint váratlan ajándék, a sápadtarcút kivételezett fiúvá változtatta. A Pawnee indiánokkal töltött években sokat tanult. Most azonban Glassnak még nagyobb túlélő próbát kellett kiállnia. Tiszta pillanataiban vizet vett magához és minél inkább magához tért, bogyókat szedett a fölébehajló bokrokról.

Vízzel teli tenyerében összepréselte őket és így le tudott valamennyit nyelni sérült torkán. Néhány napig nem volt képes egyébre. Aztán a szerencséjére a közelben egy lomha csörgőkígyót pillantott meg. Glass kinyúlt egy éles szélű köért és megölte vele. A kövel, vagy talán a borotvájával – a források eltérnek – remegve megnyúzta a kígyót és akkora darabokra vágta, hogy könnyen le tudja nyelni. A hústól megerősödve elérkezettnek látta az időt: térdre emelkedett, de hamarosan rájött, hogy nem tud felállni.

Lehetetlen volt, hogy árulói nyomába eredjen nyugat felé az egyenetlen, egyre emelkedő vidéken.

De volt egy jó karja és lába. A legközelebbi segítség a Missourin visszafelé volt, Fort Kiowánál lévő francia prémátvevőhelyen.

A folyás irányába kezdett kúszni. Megtett egy yardot, majd még egyet maga mögött hagyott.

Amikor erőtlen, reszkető combjai nem bírták tovább, pihent, míg újra el nem bírták a súlyát. Majd folytatta a kúszást. Az orra közel volt a földhöz, de ott volt a tápláléka is. Mint a Pawnee-k, tarlórépát ásott elő és tojást rejtő fészkeket fosztott ki. Amikor egy bivalytetemet talált, oszlo csontokat keresett, feltörte azokat, a tápláló csontvelőt levakarta és kiszívta belőlük. A yardok száma egyre nőtt, aztán egy mérföldet, majd kettőt tett meg egy nap alatt. Nem volt hajlandó elhinni, hogy a cél elérhetetlen, habár a prémátvevőhely 250 mérföldre volt.

Amikor a közelben egy farkasfalka földre terített egy bivalyborjút, éhesen figyelte, ahogy az állat felét bekebelezték. A farkasokat sikerült becsapnia és elriasztani a maradéktól, majd hálásan nyelte a máj, bél és szív darabokat, amit azok meghagytak. A hús bőségesen véres volt, és szűksége is volt minden falatra. Az elkövetkező néhány napban csak evett, pihent és egyre jobban erőre kapott. De sérült háta, amit nem ért el, hogy tisztántartsa, elgennyesedett és nyüvek lepték el. A többi seb viszont alapvetően kiszáradt, varasodni, gyógyulni kezdett.

Amikor újra nekiindult, ismét két lábon járó ember volt.

Még mielőtt a Missourit elérte volna, októberre járt és az éjszakák metszően hidegre fordultak. Miközben az Arikaraák elhagyatott kukoricaföldjein próbált élelmet szerezni, a folyó mentén északra vezető mellékúton a Sziúk arra vonuló csapatával találkozott. A kitartó nyomorékot jóindulatúan magukkal vitték, kitisztították a hátán lévő sebesülését és segítettek neki lejutni a folyó mentén Fort Kiowa-ba.

Glassnak csak egy-két napra volt ahhoz szüksége, hogy beszámoljon arról, hogy hagyták cserben és mindeközben erőre kapjon. A francia társaság a Mandan indiánok falujáig kenukat küldött fel a Missourin, remélve, hogy újraindíthatják a korábban már kiépített kereskedelmet. Glass leszerződött egy új felszerelésért cserébe, hálásan emelgette új karabélyát a bosszú reményében. A franciákhoz bekéredzkedett útitársnak, akik Fort Henry közvetlen közelében tették volna ki, a Yellowstone bejáratánál.

A folyón felfelé haladva Glass égett a vágytól, hogy végre összecsaphasson cserbenhagyóival, de a francia trapperek idegesek voltak. A Mandan indiánok megengedték a Ree indiánoknak, hogy a velük szomszédos, elhagyatott faluban letelepedjenek. Kérdés, kinek is az oldalán vannak akkor most a Mandanok? Üzletet kötöttek vagy csapdát állítottak? Mindenesetre 1823. október 15-én a franciák vezetője elkészítette a végrendeletét.

A falvakat csak Hugh Glass és a tolmács Toussaint Charbonneau érte el élve a csónakban ülő hét emberből. Charbonneau talán rossz előérzete miatt, de előrement, Hugh-t pedig megint a szerencséje mentette meg. Amikor az Arikarák megtámadták a csónakjukat, épp a parton vadászott. Ekkor belebotlott a Ree indiánok egy csoportjába és bicegve menekült hogy elrejtőzzön előlük, de néhány Mandan harcos a Ree-k előtt eltüntetve, saját zsákmányként lóháton vitte el Glasst biztonságos helyre.

November 20. volt, és biztonságosnak csak erős jóindulattal nevezhette helyzetét. De Glass továbbra is eltökélt volt abban, hogy elérje Henry állomáshelyét.

A Columbia Nemesprém Társaság benépesítette az ismét barátságos Mandanok és a kiszámíthatatlan Ree-k területe között fekvő kicsiny Fort Tilton-t. A Ree-k miatt nem is nagyon merészkedtek ki...

A kereskedők ámultak Glass történetén, de mivel ő kitarzott az mellett, hogy továbbmegy, csak annyit tudtak tenni érte, hogy átjuttatták a folyó keleti partjára. Ott kisebb volt az esélye, hogy Ree indiánokkal találkozik. A 250 mérföldes gyalogutat már egyedül is meg tudta tenni a Yellowstone bejáratáig, ahol Fort Henry várta.

Észak-nyugatnak tartva, a dermesztő sarki szélben minden tudására szüksége volt, hogy elegendő táplálékot találjon és legalább jártányi ereje

maradjon. Hol folyómederben vánszorgott, hol viharos szél tépázta csúcsokon barangolt. Már szinte egy hónapja úton volt, amikor a folyótorkolaton túl meglátta Fort Henry falait. Két, fakéreggel összekötött rönkön átjutott a túlpartra, de amint odaért, azzal szembesült, hogy a kémények nem füstöltek, a karám üres volt, a katonai börtön hideg és elhagyatott. Bármilyen elkeseredettséget is érzett, gyorsan döntött arról, mit kell tennie. Mivel látszott, hogy Henry őrnagy és csapata a Yellowstone-on felfelé délnek tartanak, kitarotán a nyomukba eredt.

1823-as év éppen átadta a helyét az 1824-es évnek, amikor Glass tántorogva elérte az új cölöpkerítést, amit az őrnagy épített a Bighorn folyó torkolatánál. Üdvözlésére nem szólt ágyú. Senki nem nyitott kaput sem. A bentlívők – felmelegedve és kótyagosan az újév alkalmából csapra vert hordók tartalmától – hitetlenkedve meredtek a csontsovány emberroncsra. Kísérteties volt, ahogy a fagyott test karabéllyal a kezében közéjük sétált. Félelem fogta el a szívüket – egy pillanatig. A test beszélt, azonosította magát és bármilyen hihetetlen, ő volt az öreg Hugh Glass.

A feszültség megenyhült, ünneplés kezdődött és kérdészön zúdult Glass-ra. Csak egy emberen ült még a jeges rémület: a fiatal Jim Bridger a félelemtől és az ijedtségtől mozdulni sem tudott. Szégyenkezett, ahogy a Glass válaszolt a kérdésekre. Mire Glass történetének az elbeszélésben eljutott addig, hogyan hagyták őt cserben, ami aztán arra ösztönözte, hogy több mint 1000 mérföldet tegyen meg csak azért, hogy a bosszút kiélvezhesse, a fiatal trapper olyan szánalmasan nézett ki, hogy Glass nem tudta rávenni magát arra, hogy meghúzza a ravaszt.

Akármilyen szavakat is használt Glass, világos volt, miről beszél. Bridger tudta, hogy megbocsát-hatatlan amit tett – mégis saját lelkiismerete szabja majd ki büntetését. John Fitzgerald – az idősebb, felelős az árulásért – teljesen más eset volt. Glassnak még mindig bosszú forrt az agyában. Fitzgerald volt aki meggyőzte a fiatal Bridgert, hogy a szétszaggatott, de még élő Öregot otthagyják a Grand folyónál. Hol lehetett vajon az lehetetlen gyáva alak, mikor Glasson a sor, hogy revansot vegyen?

Fitzgerald november közepén elhagyta a hegyeket Moses Harris-szal és egy harmadik trapperrel. Lefelé eveztek a Missourin, míg Glass felfelé ha-

ladt. Valahol az úton, a hűtlen, aki még mindig Glass nagyrabecsült fegyverét hordta, láthatatlanul keresztezte az ő útját. Fitzgerald valószínűleg már Fort Atkinsonnál járt mostanra.

1824. február 28-án Glass ismét a nyomába eredt, és lelkes önkéntesként vitt egy küldeményt vissza az Államokba. Az öreg mosómedve és négy másik trapper, Dutton, E. More, A. Chapman és Marsh dél felé a Platte folyóhoz mentek, ahol egy vagy két csónakot építettek. Vízreszálltak és terveik szerint a Platte-n egészen a Missouri-ig, Fort Atkinsonig hajóztak volna. A Laramie folyó torkolatánál táborozó Pawnee indiánoktól élelmet akartak szerezni. Amíg Glass és a többiek kiszálltak, hogy az ő régi barátaival egyezkedjenek, Dutton a csónakban várt a fegyverekkel. Ám alighogy leültek, Glass elkapott néhány furcsán ejtett szót és rájött, hogy ezek nem Pawnee indiánok, hanem csak a rokonaik, akiknek a falvai a Missouri melletti kőrissfák között vannak. „Ezek rickaree indiánok”- súgta Glass és már vetődtek is az ajtó felé, szertefutva, majd úszva, hogy mentse az életüket. Glass a túlsó parton bemászott a kövek mögé, ahonnan látta, hogy Moore-t és Chapman-t megölték. A többieket szem elől veszítette. Míg be nem sötétedett, rejtekén várt, majd nekiindult, ismét egyedül a Missouri-ig vezető 400 mérföldön. Valamikor májusban Dutton és Marsh elérkeztek Fort Atkinsonba, ahol szomorúan adtak számot arról, hogy ötfős csapatukat megtámadták az Arikara indiánok a Platte-n, és megölték Moore-t, Chapman-t és Glasst.

Már megint alábecsülték az öreg Glasst. „Bár elvesztettem a karabélyomat és az összes zsákányo-

mat, mégis meglehetősen gazdagnak éreztem magam, amikor megtaláltam a késem, és a vadásztáskámban a kovát és a szikrabetűt. Ezek az apró eszközök meglehetősen hetykévé teszik az embert, amikor 300-400 mérföldre van a legközelebbi embertől és lakott területtől.” Fegyvertelen lévén, inkább nyugat felé, Fort Kiowanak vette az irányt, ahova június elején érkezett. Néhány nap múlva Fort Atkinsonba ért, ahol elmondta történetét és Fitzgerald fejét követelte valamint a fegyverét, amit az ellopott tőle.

Fitzgerald, akit áprilisban besoroztak, szintén Fort Atkinsonban volt, azonban a hadsereg nem engedte meg, hogy egy civil megöljön egy katonát. Glassnak be kellett érnie annyival, hogy megszegyenítette az árulót, az együttérző katonák pénzt gyűjtöttek neki és megbízható fegyverét ismét a kezében tarthatta.

Glass hamarosan csatlakozott egy kereskedő csoporthoz amely Santa Fe-be tartott, majd még kilenc éven át magánzó trapperként dolgozott – függetlenül, a saját szabályai szerint.

Végül, az Arikaraák végeztek vele 1833 elején, amikor két másik trapperrel együtt elkapták őket a befagyott Yellowstone folyón lefelé haladtukban. Miután megölték őket, az őslakosok győzedelmesen magukkal vitték Glass nagybecsben tartott fegyverét.

Elhagyta a szerencséje? Vagy éppen ezzel tett neki a szerencse még egy utolsó szívességet? Hiszen az évekkel lelassultak egyre lassabb lett a vén mosómedve – a trappernek ideje pedig leáldozóban volt... ■

